

Fricis Leja

Tā zeme ir mūsu

Drāma četros cēlienos

1932

Izdevis A. Gulbis Rīgā

Personas:

Makss fon Stromburgs, Purvmales muižas īpašnieks.

Jēkabs Kļaviņš, vagars.

Mārtiņš Vindols, mežsargs.

Klāvs Osis, zemes kalps.

Made, viņa sieva.

Valdis, viņu dēls, pagasta izpildu komitejas priekšsēdētājs.

Pēteris Rudzis, zemes kalps.

Vilma, viņa meita.

Andžis Velēns, zemes kalps.

Alfrēds, viņa dēls.

Vilis Briedis,
Andrējs Jaunzems } diptāta kalpi.

Kristaps Lūks, pagasta ziņnesis.

Katrīna Ziedīņa.

Puiši un kalpi.

Landvēristi.

Darbības vieta — Kurzeme, Liepājas apkārtnē.

Laiks — 1918./19. g. ziema.

Pirmais cēliens.

Ošu istaba.

Vidū durvis. Pa kreisi logs. No tā uz vidus sienas stūri Valža gulta. Starp gultu un durvīm drēbju skapis. Gar vidus sienu uz labās puses stūri plīts. Pa labi sienā stiepjas siltuma mūris. Tā tuvumā veco Ošu gulta. Istabas vidū galds ar pāris krēsliem un beņķītis.

Novakare.

1. skats.

Osis viens.

Osis (ienāk liniem piebāztu maisu plecos. Pār-
kāpjot sliksni sagrīlojas). Kas ta' nu! (Nomet nesamo.)
Pu-ū! (Ar kāju veļ maisu tālāk.) Re, kā tevi atstiepu...
Hehē! Nu velies, velies... (Liekas rokām klāt.)

2. skats.

Osis. Rudzis.

Rudzis (pie vaļējām durvīm. Kā no muižas darba:
maizes kule plecos). Nāburg, ko tad tu te... (Ienāk is-
tabā.)

Osis (pacel galvu). Tu, Rudzi? Tik laikus no
muižas?

Rudzis. Iznāca tā. Darbu pabeidzām un
citu neapsāka. Vagars arī nebija atrodams...

Osis. Tad tik žigli taisies uz mīstīšanu. Lini
nožuvuši pašā labumā. (Nolek maisu krāsns tuvumā.)

Rudzis. Tāpēc arī steidzos. Citi vēl palika
spriežot. Es domāju, labāk uz māju. Lai tie jau-
nie...

Osis (apgriežas iešanai). Rudzi, ko vēl gories?
Nevarēsi tikt galā.

R u d z i s. Vai tad nepalīdzēsi, kad savus beigsi? Tev būs vienam laidienam — divi mīstītāji. Slikti, ka man nav dēla...

O s i s (smejas). Pats vainīgs!

R u d z i s. Ko nu! Centos jau, Osi. Bet meitas vien, meitas vien. Un nu esmu vecs, sieva mirusi...

O s i s. Tik vecs vēl ņesi. Precies droši otrreiz.

R u d z i s. Reizēm gan stipri sadomājos, bet — ek, nodzīvos atlikušo tāpat! Sava nelaime ir arī dēliem... (Iet uz durvīm.)

O s i s. Tiesa, tiesa. Katram sava... (Seko Rudzim.)

R u d z i s (atgriežas). Ak jā... Barons pārbrauca... Tūlīņ pēc pusdienas...

O s i s. Bar—rons?

R u d z i s. Kādu nedēļu palikšot... Tā kučiers... (Prom.)

O s i s. Barons pārbraucis... (Brīdi sastindzis stāv durvīs. Aizver un panākas istabas vidū.) Barons...

3. skats.

Osis. Made.

M a d e (ienāk. Sagērbusies kažociņā). Tavu brīnumu! Ne klētī, ne istabā... (Ierauga Osi). Tu mājās? — Neredzēji manu kulstāmo? Pirmīt kaut kur liku, bet neatminu, kur...

O s i s (iesmejas). Pati atnes rijā un tagad meklē pa mājām!

M a d e. Rijā ir? — Ptu, nelabais! Un es te kā vista griežos apkārt.

O s i s. Tu nevarēsi nākt rijā kulstīt. Stipri velk. Sasaldēsies un tad —

M a d e. Sagērbšos krietni.

O s i s. Tā nav nekāda strādāšana. Lūk, pārnesu vienu maisu mājās. Atnesišu vēl kulstāmos un tad varēsi kukņā pamazām kulstīt.

M a d e. Ja nu tu tā gribi... (Pieiet maisam. Izvelk līnu sauju.) Ak, kas par šķiedru! Prieks laist caur

pirkstiem. Būs stiprs pavediens... (Mēģina dažas šķiedras raut.) Va' traks! Nemaz netrūkst...

O s i s. Māt...

M a d e. Nu?

O s i s. Barons pārradies...

M a d e. No frontes! Vai tā var?

O s i s. Viņš jau esot viens no dižiem.

M a d e. Diez', ko tad šis tik piepeži? Valdis šorīt sacīja, ka landvēram ejot diezgan grūti. Mūsējie dikti uzbrūkot.

O s i s. Tā avīzes raksta...

M a d e (atķērbjas). Kaut ātrāk viss noskaidrotos! Tagad nezina, kam klausīt, kam nē. Komiteja saka, viņai jāklausa. Vagars un landvērs smejas par to... Velns zin, ko tas Ulmanis dara Liepājā?!

O s i s. Diez', kur Valdis tagad...

M a d e. Tēvs, tu izskaties norūpējies.

O s i s. Baidos par Valdi...

M a d e. Tu domā, ka barons — —(Uztraucas.) Nu, es jau teicu, ka Valdim nevajaga pieņemt to priekšnieka šepiti. Bet toreiz abi mani izsmējāt!

O s i s. Māt, — viņu tak vienbalsīgi ievēlēja. Valdis jauns, prātīgs, dūšīgs...

M a d e. Viss tas viņam par sliktu. Nebūtu Valdis tāds, mēs varētu mierīgu sirdi pārļaut šos juku laikus...

4. skats.

Osis. Made. Vilma.

V i l m a (iesteidzas). Kur Valdis?

M a d e. Nav vēl pārnācis.

O s i s. Vai meklē kāds?

V i l m a. Nē. Bet tēvs stāstīja, ka barons pa muižu ārdoties kā nelabais. Briedi piekāvis par to, ka nav skrējis bučot šim roku... Kučiers smējies, ka braukšot apciemot Valdi...

M a d e. Tēvs! — —

O s i s. Iespējams, ka nopietni.

V i l m a. Kaut Valdim varētu kaut kā paziņot!
Droši vien nekā nezin...

M a d e. Tēvs, sēdies zirgā un drāzies uz pa-
gasta namu!

O s i s. Vai kučiers zirgus jau jūdzis?

V i l m a. Stāvējis gatavs pie pils. Redzējis, ka
iesēžas barons, vagars un Vindols...

O s i s. Vindols arī?!

M a d e. Redz, cik tālu jūsu draugs... Ak
Dievs, ko tagad iesākt?

3. skats.

Osis. Made. Vilma. Alfrēds.

A l f r ē d s (ieskrej). Valdi! — Kā, viņa nav te?
Kur viņš ir?

M a d e. Nezinam...

A l f r ē d s. Velns laukā!

V i l m a. Tu zini, ka barons meklē Valdi?

A l f r ē d s. Zinu. Jājot cauri muižai satiku
Vindolu. Pastāstīja... Es drāzu mežam cauri uz
pagasta namu. Stundu atpakaļ izgājis. Solījies uz
māju...

O s i s. Alfrēd, meklēsim vēl. Es arī sēdēšu
savam melnim mugurā. Tu pa šauro meža ceļu,
es plato. Pa vienu viņam jānāk.

A l f r ē d s. Labi. Ejam!

M a d e. Tēvs, jāj uz pagasta namu pie barona.
Saki, ka Valdis nav vainīgs. Lūdzies viņa žēlas-
tību...

O s i s. Pie barona? — Nē, māt. Tur nav ko
lūgties.

M a d e. Kur tad lai iet? Kas tagad stāv pāri
baronam? Sakat! Es skriešu turp...

A l f r ē d s. Mēs paši stāvam augstāk par ba-
ronu!

M a d e. Mēs? Kā tad barons drīkst Valdi
meklēt? — Nē, nē. Tas, Alfrēd, nebūs tiesa. Vēl
barons valdnieks... Valdi, mans dēls!

O s i s. Apmierinies, māt...

Alfrēds. Nekavēsimies!
Osis. Jā, mums jāsteidzas. (Abi prom.)

6. skats.

Made. Vilma.

Made (nokrit ceļos). Dievs, esi žēlīgs! Pasargi manu dēlu... Remdini barona dusmas!

Vilma (ceļ Madi augšā). Saņemies... Varbūt negaiss noies garām.

Made. Nē, nē. Viņš nāk taisni virsū. Liels, briesmīgs... Es to nepārcietīšu! Valdi, kāpēc tev vajadzēja tā darīt?

Vilma. Valdis rīkojies pareizi. To visi saka.

Made. To viņi tikai saka. Bet Valdim būs jāatbild.

Vilma. Valdis taču viens nerīkojās. Izpildu komiteja tā lēma.

Made. Bet tie noraidīs uz Valdi. Visi taču zin, ka galvenais ir viņš.

Vilma. Tā jau nu ir...

7. skats.

Made. Vilma. Valdis.

Valdis (ienāk svilpodams). Sveicinu jūs abas —

Made. Dēls — Valdi! Tu pārnāci? Dzīvs... Tu esi dzīvs! (Pieskrej Valdim un apķerās tam ap kaklu). Manu dēliņ...

Valdis (pārsteigts). Māt, kas tev? Apmierinies...

Made. Dēls... Mīlais... Varbūt pēdējo reizi tevi glāstu...

Valdis. Ej nu ej. Šonakt taču pastardiena nebūs.

Made. Ak, ir vēl ļaunāk!

Valdis. Ļaunāk?

Made. Tev briesmas draud!

Valdis. Man?

Made. Barons pārbraucis! (Pieglaužas Valdim un raud.)

Valdis. Barons? mūsu barons?
Vilma. Jā...
Valdis. Un par to tu, māt, tā uztraucies?
Kāda tu! Nu, apmierinies...
Vilma. Viņš tevi meklējot...
Valdis. Mani? Barons?
Vilma. Esot aizbraucis uz pagasta māju...
Valdis. Uz pagasta māju?!
Made. Tas tāpēc, dēls, ka iejaucies muižas darīšanās.
Valdis. Aā... Jā, jā. Tas vīram stipri ķeras. Kalps neļauj kungam vairs rīkoties ar savu mantu... Hahahā! Laiki, laiki, kā jūs maināties!
Made. Dēls, tev jābēg. Citādi var slikti klāties. Tevi nošaus!
Valdis. Domā?
Vilma. Lai paldies pateiktu, viņš tevi nemeklē!
Valdis (smejas). Ko var zināt!
Made. Kā tu vari tik nopietnā brīdī smieties! Saģērbies biezāk un tūliņ laidies mežā. Es aiztecēšu uz klēti palūkot ko līdzī iedot ēšanai.
Valdis. Tik karsti?
Made. Nerunā vairs! (Prom.)

8. skats.

Vilma. Valdis.

Vilma. Kavēties nevar. Atgriezoties viņi garām nebrauks.
Valdis. Nu labi. Bet man šķiet, ka lielais uztraukums veltīgs.
Vilma. Tomēr pārgalvība nevietā.
Valdis. Ģērbties? — Nenosals jau!
Vilma (nenociešas; pieskrej Valdim un apķeras ap kaklu). Valdi, mīlais, esi uzmanīgs!
Valdis. Tu jau tā nobijusies, ka drebi kā apšu lapa!
Vilma. Slapsties labi dziļi mežā... Varbūt

derētu pagaidām pārcelties uz kādu citu pusi, kur tevi neviens nepazīst...

Valdis. Tu proti plānot... Bet nebaidies, **Vilma.** Mani tik viegli rokās nedabūs.

Vilma. Ticu... (Grib Valdi noskūpstīt, bet durvīm veroties atraujas.)

9. skats.

Vilma. Valdis. Rudzis.

Rudzis (ienāk). Ā... **Valdis.** Labvakar.

Valdis. Sveiks, sveiks. Nu, vai iesim mīstīt?

Rudzis. Būs jāsāk. Kur tad vecais?

Vilma. Osis un Alfrēds izjāja —

Valdis. Ko? Izjāja? Kur?

Vilma. Tevi meklēt. Nesatiki?

Valdis. Nē.

Vilma. Tad viņi tukšā izskrej mežu.

Rudzis. Valdi, tev vajadzētu piesargāties...

Barons uz tevi labu prātu netur.

Vilma. Vindols arī saka, lai bēg...

Rudzis. Ak Vindols? — Bet viņš taču brauca līdzī...

Valdis. Ja jūs visi tā domājat, tad — nu labi. Paņemšu tikai no Alfrēda rezerves patronas. (Prom.)

10. skats.

Vilma. Rudzis.

Rudzis. Meit, tev rītu jāiet muižas darbā.

Vilma. Kas nu atkal?

Rudzis. Vajagot maisus lāpīt.

Vilma. Vai tad nevarēja citai teikt! (Skatās pa logu.) Kur tā māte tik ilgi paliek? Nenāk un nenāk... (Izsteidzas laukā.)

Rudzis (aizkur pīpi. Pārdomās). Ak, tad Vindols ziņojis?

11. skats.

Rudzis. Ziediņa.

Ziediņa (ienāk). Nu skaties tik! Šis te grozās kā pīļu tēviņš... Par ko tu mani negaidīji?

Rudzis. Neredzēju nekur... Un tad — mēs bišķi ātrāk beidzām. Steidzos mājās linus mīstīt.

Ziediņa. Un daudz esi izmīstījis?

Rudzis. Kur nu! Pašreiz taisos uz riju.

Ziediņa. Tā, tā... Kad tad domā beigt? Tas neiet. Redzu, ka tu bez manis postā aiziesi...

Rudzis. Nekā nebūs! Raug, cik prišs vēl esmu.

Ziediņa. Prišs jau esi vēl pārlietu. Vai tad citādi tevi tik karsti mīlētu...

Rudzis. Kas tad tā nu par mīlēšanu, ka neļauj nevienu nakti pārgulēt klāt.

Ziediņa. Trakais! Dabūs cilvēki zināt un ko tad?

Rudzis. Vai tad tu skriesi teikt?

Ziediņa. Es jau nu gan nē...

Rudzis. Nu re, Es arī neteikšu.

Ziediņa. Diez'...

Rudzis. Klaus', ka teicu! Nu, ko?

Ziediņa. Nezinu...

Rudzis. Sestdien vakarā es ielīdīšu pie tevis... Ko?

Ziediņa. Bet tā tik, ka kāds nepamana!

Rudzis. Ne pele nemanīs... (Iekniebj šai). Tu vēl tīri mīksta...

Ziediņa (iekliežas, bet nebēg prom). Es baļojos, lai tev patiktu.

Rudzis. Kā tu domā: vai mums varētu vēl būt bērni, abet puikas vien!

Ziediņa. Kā tev nav kauna tā runāt! Fui!

Rudzis. Kas tur slikts? Tev bērni bijuši —

Ziediņa. Bet tie abi miruši. Un tad — tie radās laulībā, saproti — lau—lī—bā! Ak, ja mans nelaiķis vīrs dzirdētu, ka tu ar mani apejies šitā... (Taisās raudāt.)

Rudzis. Nu redzi — es jau ari domāju laulībā...

Ziediņa. Ko? Tad tu precēsi gan mani?!

Rudzis. Tikai ar vienu noteikumu: — puikas vien!

Ziediņa. To es varu. Tu nenožēlosi!

Rudzis. Nu, tad sestdien vakarā neaizslēdz durvis...

Ziediņa. Tā tik būs dzīvošana! Kā diviem balodišiem. Pašiem būs sava zeme, uzcelsim māju...

Rudzis. Kas par zemi? Kas par māju?

Ziediņa. Kā, vai tad tu nekā nezini? Tavu brīnumu! Kā tu nezini tik svarīgu lietu? — Nu tad klausies. Visas muižas sadalīs kalpiem — mums: tev, man, Osim, Velēnam — visiem, visiem!

Rudzis. Muižas kalpiem? Kas tev to teica?

Ziediņa. Noklausījos. Muižā diptātnieki runāja. Briedis. Jā, tā viņi runāja. Tiklīdz atkusīs zeme un varēs mietus iedzīt, — mērīšana ies vaļā... Pēcīņ, kas tā būs par dzīvi! (Apķeras Rudzim.)

Rudzis. Pag, pag! Salauzīsi manu pīpi...
Ē, dulnā muša! Vai! (Abi noveļas zemē.)

12. skats.

Rudzis. Ziediņa. Velēns.

Velēns (ātri iesteidzas). Kas te kliedz?

Rudzis. Manu pīpi!

Velēns. Rudzi, tu?

Rudzis (ceļas sēdus). Kur mans pīpis? (Meklē.)

Velēns. Pazuda? Bet — bet — kas tad tev tur aiz muguras?

Rudzis. Man aiz muguras? Es — nezinu!

Ziediņa. Es jau viņam līdzu to pīpi meklēt!

Velēns. Ak, to pīpi...

Ziediņa. Nujā, ka pīpi. Velns zin, kur ie-

sviedis! Diez' vai neizmeti uz stalla augšu...
Varbūt degoša. Tā tu vari vēl māju nodedzināt!

Rudzis. Ko nu mels...

Velēns. Kā tad tev pazuda?

Rudzis. Bija mutē un — beigts...

Ziediņa. Ko nu... Viņš jau drīz pats pazudīs! Velēn, vai tev nevajadzēs kulstītāju? Es varētu. Man laika šovakar iznāk.

Velēns. Labprāt. Mana sieva saslimusi...
Bet vai neesi Rudzim apsolījusies?

Ziediņa. Tam? — Ī — nē! (Nosplaujas.) Tādām? — Nekad!

Rudzis. Bet Kate!

Ziediņa. Muti! Meklē labāk savu pīpi!
(Prom.)

13. skats.

Rudzis. Velēns.

Rudzis. Še tev nu bij... Tādi tie sievišķi ir... Āre, te jau viņa guļ! Pīpīte, mana mīļā pīpīte... Vesela gan!

Velēns. Vai tad tik netārpa ir, ka to sprīdi krītot var saplīst?

Rudzis. Tas kritiens nekas. Bet tas spiediēns! Tādu nebiju piedzīvojis...

Velēns. Spiediēns?

Rudzis. Nujā... Ek, neklausies, Velēn, ko es te muldu! Blēņas un vairāk nekas. Labāk paskaidro man vienu lietu.

Velēns. Kas tad tevi nospiež?

Rudzis. Vai tiesa, ka muižas dalīs kalpiem?

Velēns. Tā runā.

Rudzis. Bet vai tu tam tici?

Velēns. Ticu gan. Ari avīzes raksta, ka dalīs.

Rudzis. Bet ko tie kungi uz to? Būs mierā?

Velēns. Kungus, Rudzi, aizdzīsim, kur nākuši!

Rudzis. Domā?

Velēns. Kopā ar landvēru, melno krustu, nāves galvu — visiem atlikušiem fričiem! Nedomā: latvju puikas dūšīgi cīnās. Basām kājām, naģeni galvā skrien baronu zeļļiem virsū... Un tie, bračņi, davai mukt!

Rudzis. Ej nu?

Velēns. Tā avīzes rāksta.

Rudzis. Un arī par to zemes dalīšanu?

Velēns. Ari par to. (Abi priecīgi nosmejas.)

Rudzis. Nu, kāpsim uz riju palūkot, kā tas vecais Osis veicis žāvēšanu.

Velēns. Nezinu, vai iet tūliņ, vai vēlāk. Alfrēds vēl nav atgriezies. Jāaprunājas, vai viņam nelaisties Valdim līdzī. Ko var zināt...

Rudzis. Tavs Alfrēds nevienam nav ļauna darījis.

Velēns. Tagad nevar izšķirt, kāds darbs slikts, kāds labs. Lūk, Valdis rīkojies tikai pagasta interesēs, sevišķi mūsu, kalpu, labā centies. Bet barons par to viņu dzenā rokās...

Rudzis. Ja lielskungs Valdi noķers, tad puikam slikti ir... Vagars arī uz viņu neganti griež zobus. Visus muižas kalpus satracinājis... Strādāt negribot, runājot par diptāta palielināšanu, darba laiku... Vagars saka, ka Valdis esot lielnieks — — (Apraujas.) Draugs, lai tas paliek mūsu starpā. Es apsolījos neizplāpāt...

Velēns (viltīgi). Vai tu vēl ko zini?

Rudzis (nelaimīgs). Velēn, nesāc mani turēt aizdomās...

Velēns (diplomātiski). Ne prātā nenāk! (Uzsit draudzīgi uz pleca.) Tādas domas izmet no galvas... (Smejas.) Iesim pieteikt līniem ģenrālkauju!

Rudzis. Abet uz visas līnijas!

(Abi smiedamies aiziet, brīdi skatuve tukša.)

14. skats.

Alfrēds (steidzīgi atgrūž durvis. Ieraudzījis tukšu istabu, gurdi noplāta rokas). Nav... Kur lai vēl meklē?

(Atsēstas krēslā.) Pū... (Pārdomās.) Valdi, Valdi, kur tu esi iekritis?

15. skats.

Alfrēds. Valdis.

Valdis (ienāk. Rokā patronas). Nu esmu nodrošinājies...

Alfrēds. Beidzot! Kur tu visu laiku biji?

Valdis. Mājās.

Alfrēds. Un es savu bēro noskrēju putās.

Valdis. Saki, vai ir tik traki, ka man jālaižas lapās?

Alfrēds. Jo ātrāk, jo labāk.

Valdis. Pēc piecām minūtēm būšu mežā. (Atslēdz skapi un izņem jātnieka sistēmas šauteni.) To vispirms iebarot... (Pielādē.) Es izvandīju tavu gultu un paņēmu desmit patronas...

Alfrēds. Valdi, vai man nederētu laisties tev līdzī?

Valdis. Kā gribi. Bet ar to tu ieraksties nošaujamos... (Iesmejas.) Mājās, varbūt, liktu mierā. Bet ja atradīs ar mani kopā, — na, kā vēlies.

Alfrēds (mirkli pārlic). Nē, es tomēr iešu ar tevi.

Valdis. Tad pasteidzies!

Alfrēds. Ieskriešu tikai pēc savas pagales. (Iet uz durvīm.)

(Aiz durvīm troksnis).

Valdis. Kas tur?

Alfrēds. Vairāk cilvēki...

Valdis. Alfrēd, paej nost durvīm! (Pārskrej tai pusē, kurp veras durvis.) Ūzmeklē drošāku vietu (Nostājas šāviena gatavībā).

Alfrēds. Tu domā... (Mirkli sasprindzināts klusums.) Valdi, tas ir Briedis! (Metas pie durvīm. Atver. Redzams Briedis, Jaunzems un viņu vidū Rudzis.) Pagāni, kā nobaidījāt mūs!

16. skats.

Alfrēds. Valdis. Briedis. Jaunzems. Rudzis.

Briedis. Valdi, spried nu tiesu!

Jaunzems. Bet krietnu!

Valdis. Kam?

Briedis. Rudzim.

Rudzis. Vai tad es zināju, ka tā nevar. Es-
mu vecs. Domāju, jāiztop barona lielkungam. Ap-
žēlosies, liks ierādīt vieglāku darbu...

Briedis. Vecs... Vīrs kā bullis!

Jaunzems. Palaidies tikai slinkumā.

Valdis. Kas par lietu? Ko Rudzis nodarījis?

Rudzis. Valdi, dēls, nieks vien jau ir...

Briedis. Klusu! — Tā bija, Valdi. Barons
pārbraucis ieradās pie mums darbā. Rudzis pa
gabalam skrien pretī un krīt pie rokas, laizās, ka
kauns skatīties...

Valdis. Tā tev, Rudzi, nevajadzēja... (Sa-
rūgtināts nogriežas.)

Rudzis. Njā... Nu kas tur liels... Nu-
dien! Beigās taču visi bučoja baronam roku!

Jaunzems. Tā bija liela starpība. Tu ce-
puri rokās skrēji pretī, bet citiem pienāca klāt un
roku piegrūda pie deguna.

Briedis. Ech, man niez tevi iekazot!

Alfrēds. Taisnību sakot, Rudzi, tu pērienu
esi pelnījis gan. Vecs vīrs un uzvedas kā puīselis!

Rudzis. Vai tad es zināju, ka tā nedrīkst?
Būtu zinājis, ka muižas sadalīs kalpiem, mums pa-
šiem — ne par ko nebučotu! Šauj vai nost!

Briedis. Nelielies, nelga!

Alfrēds. Tā tu tik tagad runā. Bet kad va-
jadzētu darīt, tad dūša saskrietu papēžos... Bēdī-
gi tas ir, bet... (Attiecīgs žests.) Nāc, Rudzi, iesim
labāk laukā.

Rudzis. Jā, jā... Man palika lina sauja
mīstīklās.

Briedis. Vai tad aizlaidīs nesodītu?

Valdis (kā riebumu nokratīdams). Nav vērts —
rokas smērēt!

Jaunzems. Pareizi.

(Alfrēds un Rudzis prom.)

17. skats.

Valdis, Briedis. Jaunzems.

Briedis. Valdi, redz, kas par lietu. Sacīja,
ka rītu vedīsim uz staciju labību. Visas ores
brauks.

Valdis. Un jūs?

Jaunzems. Nācām aprunāties ar tevi. Ci-
tādi nē, bet — barons pārķūlās...

Valdis. Mani ķerstot...

Briedis. Gribējām tevi brīdināt.

Valdis. Esmu jau saposies mājšanai mežā.
Lūk, te mans miesas sargs... (Rāda šauteni.)

Jaunzems (apskata). Glīta mantiņa.

Briedis. Kur ķēri?

Valdis. Pagājušo sestdien pārvedu no Lie-
pājas.

Jaunzems. Vai nevari arī mums izgādāt?

Valdis. Valdība gan izsniedz tikai māju
īpašniekiem. Aizsardzībai pret zagļiem un laupī-
tājiem. Bet šim nosacījumam tiksīm pāri, un da-
būsīm arī jums.

Briedis. Par to paldies. — Bet kā mums
rītu rīkoties?

Valdis. Nevest. Ne sauju! Pavasarī pašiem
vajadzēs sēklu.

Jaunzems. Bet ja piespiež?

Valdis. Jūs esat tik daudz. Ja uzstāsities
vienprātīgi, barons neko nedrīkstēs. Uzsākat strei-
ku. Prasāt lielāku diptātu... Bet labību neparko
nevedat!

Briedis. Darīsim, kā teici. Nebaidies, izve-
dīsim savu. Pateicamies par padomu.

Jaunzems. Mēs uz mājām, bet tu —
dziļākā biezoknī...

Briedis. Vai rītvakar nevaram kaut kā paziņot, kā gājis?

Valdis. Redzēs, kāds gaiss būs. Lūkošu tumsā iegriezties.

Jaunzems. Labi, mēs arī ieradīsimies. (Abi prom.)

(Ienāk **Made** un **Vilma**.)

18. skats.

Valdis. Made. Vilma.

Made (sniedz **Valdim** kurvīti, pilnu ēdamlietām). **Valdiņ,** še būs ēšanai...

Valdis (smejas). Esat jūs gan abas! Pielādējušas kurvī, itkā es brauktu uz kāzām... Hahaha!

Made. Nu paskat, ko tu cilvēks dabū par savu labo sirdi!

Vilma. Valdi...

Valdis. Nu, nu, neapvainojaties tūlīt. Sa-protu, jūs gribat tikai labāko... Bet tik daudz līdzī neņemu. Par nastu tik. (Rokas kurvī.)

Made. Kas var zināt, kad tiksī mājās...

Valdis. Lai, lai. Gan mēs ar **Alfrēdu** iztiksim. Ka tik drusku ko iekost.

Vilma. Taisni tāpēc vairāk vajaga, ka esat divi.

19. skats.

Valdis. Made. Vilma. Osis.

Osis (iesteidzas). Dēls, nekavējies ilgāk. Laiks ātri skrien... Varbūt barons nav vairs tālu...

Valdis. Tūlīt iešu... (Beidz rakties kurvī.)

Tā. Šīs četras šķēles un vairāk ne kripatas.

Vilma. Kas tad tur diviem ko ēst!

Made. Tad mazākais paņem desu vēl... (Izceļ no kurvija žāvētas zemnieku desas gabalu un iebāž **Valdim** kabatā.) **Tā.** Un šo maizes gabalu arī vēl.

Valdis. Pietiek, pietiek.

20. skats.

Valdis. Made. Vilma. Velēns. Osis. Alfrēds. Lūks.

Alfrēds (iebīda Lūku; pašam rokās veca šautene).
Te būs, te būs...

Velēns (ienāk). Taisi žigli!

Lūks (steidz atvērt somu). Rīkojums... Par
mobilizāciju...

Valdis. Mobilizācija? Kad pienāca?

Lūks. Tikko izgājāt...

Valdis. Barons bija pagasta namā?

Lūks. Nāca pa parādes durvīm iekšā, es
caur skrīvera galu izlaidos. Nezinu, kā gājis...
Lūdzu. (Dod Valdim žūksni papīru.)

Valdis. Kad un kur jāsarodas?

Lūks. Parīt. Aizputē.

Valdis (rakstīdams). Pasaki skrīverim, ka es
pagaidām neiešu pie viņa. Ja kas steidzīgs, uzma-
nīgi piegādā novakarē mājās...

Lūks. Saprotu. Ka tik jūs varētu labi iz-
bēgūt.

Valdis. Ar visu jūsu atbalstu varēšu. Tā.
Še, un tūlīt pazūdi. Uzmanies, ka neiekrīti nagos!

Lūks. Ceru, ka tas nenotiks. (Sakārto somu.)
Visu labu, visu labu... (Prom.)

Valdis. Sveicini skrīveri!

21. skats.

Valdis. Velēns. Made. Vilma. Osis. Alfrēds.

Made. Dēls, vai tad tevi arī mobilizēs?

Valdis. Kas tad es par ķeizaru?

Made. Tad jau tikpat kā beigts... (Slauka
acis.)

Alfrēds. Vai, mamma, kāda tu! Pirmkārt
— mēs vēl neejam uz fronti. Otrkārt — tagad iet
karā ir lielākais prieks un gods. Tikai tad, kad
mūsu zemē nebūs neviens barons un fricis, mēs
drīkstam dzīvot!

Osis. Bērnī, jums taisnība... Bet — tagad ejat! ejat! Kad būsīt mežā, domājat par tālāko.

Velēns. Zēni, nevelkat garumā!

Valdis (grib atsveicināties no visiem pēc kārtas, bet apdomājas un nedara). Labāk visiem — sveiki!

Made (pieskrien Valdim un glāsta to). Dēls... Valdiņ, vai mēs vēl redzēsīmies? (Noskūpst Valdi uz pieres.) Staigā laimīgs...

Alfrēds. Uz redzēšanos!

Vilma. Es jūs izlaidīšu...

Valdis. Uz redzēšanos...

(Visi trīs ātri iziet.)

22. skats.

Velēns. Made. Osis.

Made (pieglaunžas Osim un raud). Tēvs, tas ir briesmīgi!

Osis. Apmierinies, māt. Pat dziļākās sāpes jāpārdzīvo...

Velēns. Aizgāja...

(Brīdi klusums.)

23. skats.

Velēns. Made. Osis. Vilma.

Vilma (iesteidzas; uztraukusies). Barons!

Osis. Ko?!

Made. Kur Valdis palika?

Vilma. Tikko paguva aizskriet aiz stalla... Viņus neredzēja...

24. skats.

Velēns. Made. Osis. Vilma. Rudzis.

Rudzis (ieskrien klupdams). Valdi — bēdz! Pa logu!

Osis. Ir jau prom...

Made. Kas nu tik būs, kas nu tik būs...

Rudzis (atkrīt krēslā). Es vairāk nevaru... Pūū... pūū... (Stipri elso.)

25. skats.

Velēns. MaĶe. Vilma. Osis. Rudzis. Makss fon Stromburgs.
Vagars. Vindols.

(Iesrien Makss fon Stromburgs, ņauņanai gatavu revolveri rokā; viņam uz pēdām seko vagars ar ņauteni rokās. Pēc brīža parādas Vindols, mierīgs, bīsi plecos.)

Makss fon Stromburgs (landvēra virsnieka tērpā). Rok' uz augš'!

MaĶe. Ak Dievs!

Rudzis (pacēlis rokas). Labvakar, barona kungs.

Makss fon Stromburgs (pieskrien Velēnam). Sak', tu lop', kur tav' dēl' ir paslēps!

Velēns. Mans dēls?

Vagars. Barona kungs, tas nav Osis. Tas ir vecais Velēns.

Makss fon Stromburgs (skrien pie Oša). Atbild', kad ar tev' runā!

Osis. Jūs man nekā neesat prasījuši.

Makss fon Stromburgs. Ko?! Es pras', kur ir tav' dēl'?

Osis. Nezinu.

Makss fon Stromburgs. Tev jāzin! Tu es' atbildīg', ka viņ' bez man' ziņ' pieņēm' to preķšniek'viet.

MaĶe. Barona kungs, pagasta padome viņu ievēlēja...

Makss fon Stromburgs. To ir to paš' bolševik' būņan'! Nosist vis' tāds padoms kā suns! (Ar jājamo pātagu cērt Osim pa pleciem.)

Osis. Barona kungs!

Makss fon Stromburgs. Klus' unsvat! (Iecērt vēlreiz.)

Osis. Kāpēc jūs mani sitat?!

Makss fon Stromburgs. Kur ir tav' bolševik' dēl', kas jauĶs iekš man' dariņan'?

Osis. Nezinu. Neesmu ņodien redzējis.

Makss fon Stromburgs. Tu melo, sun'! (Vairāk reizes cērt Osim ar pātagu.)

Osis. Ai! Mierā! Palīgā! Glābiet!

Vindols (norauj bisi no pleciem, bet nedrīkst nekā darīt. Novēršas).

Rudzis. Barona lielskungs! (Krīt viņam bučot roku.)

Made. Lielskungs, žēlīgais lielskungs! Nesitat viņu...

26. skats.

Velēns. Made. Vilma. Osis. Rudzis. Makss fon Stromburgs.
Vagars. Vindols. Ziedīna.

Ziedīna (ieskrej; pārbijusies). Kas te — — Ai, cien' žēlīgs lielskungs! Nesitat veco Osi... Viņš nav vainīgs! (Krīt bučot rokas.)

Makss fon Stromburgs (beidz sist). Vagars, kas to par vec'? (Norāda uz Rudzi, kas bailīgi kāpijas atpakaļ.)

Vagars. Rudzis, barona kungs. Tas pats, par kuŗu jūs muižā priecājāties.

Makss fon Stromburgs. So, so, so. Nu, buč' man rok'!

Rudzis. Jā, lielskungs... (Vairāk reizes bučo.) Lielskungs, neesat dusmīgs...

Makss fon Stromburgs. Nu sak' man, Rudz', kur paslēps to jaun' Os'?

Rudzis. Viņš, barona kungs, šorīt izgāja uz pagasta māju...

Makss fon Stromburgs. So, so, so... Un tālāk kur viņ' palik'?

Rudzis. Tālāk... tālāk... barona kungs — es... nezinu.

Makss fon Stromburgs. Ko, tu nezin'? Tev jāzin! Tu zin' gan, bet negrib' to pagān' nodot!

Rudzis. Nudien, barona kungs, es — nudien — ne—zinu...

Makss fon Stromburgs. Ak, tu neteiks', kur viņ' ir?! (Uzcērt pāris reizes Rudzim pa pleciem.)

Ziediņa (kiedz). Pēčiņ, tevi sit!
Rudzis. Barona kungs! Lielskungs, es —
teikšu!

(Ārā, stipri tuvu, norib šāviens.)

Makss fon Stromburgs. Mežsarg, kas
tur šau?

Vindols (atbild negribīgi). Nezinu, barona
kungs...

Vagars. Tas likās tepat tuvumā...

Makss fon Stromburgs. Ies raudzīt,
kas tur ir! Mežsarg, tu pa priekš!

Vindols. Barona kungs...

Makss fon Stromburgs. Ej, ka' tev
liek! (Draudē ar revolveri.)

Vindols. Baron, jūs neesat vairs cilvēks!
(Iziet. Viņam seko Makss fon Stromburgs un gabaliņu iepakaj
— vagars.)

27. skats.

Velēns, Made, Vilma, Osis, Rudzis, Ziediņa.

Ziediņa. Pēčiņ... (Pieiet Rudzim un glāsta to.)

Velēns. Vai tik tie nav bijuši mūsu dēli...

Made. Valdi, tik pārgalvīgam tev nevaja-
dzēja būt!

Vilma. Varbūt viņi dzirdēja kliezienus un
tāpēc izšāva, lai barons rimos...

(Laukā viens pēc otra norib divi šāvieni.)

Osis. Valdi, dēls! (Grib skriet laukā, bet pie dur-
vīm pakrīt.) Ai!

Velēns (piesteidzas Osim). Kas tev? (Ceļ viņu
augšā.)

Made (atspiedusies uz Vilmas pleca, raud). Beigts...
Beigts!

Velēns. Rudzi, nāc palīdzi!

Osis. Sāp... visas malas... Nespiežiet!

(Velēns un Rudzis ved Osi uz gultu.)

Priekškars.

Otrais cēliens

Muižā.

Kalpu istaba. Vidū durvis uz āru. Pa labi uz zirgu stalli. Pāris mazi logi. Istabas vidū garš galds. Tam apkārt beņķi. Sienās vadži un naglas, uz kuņiem sakabināti dažādi darba rīki: groži, apauši, pātagas u. t. t. Pieslietas dakšas, cirvji u. c.

Rīts.

1. skats.

Ziediņa.

Ziediņa (ienāk). Lab — — Tukšs. Hm. (Pagrozās.) Agrāk es nekad nevarēju pirmā ierasties...

2. skats.

Ziediņa. Vagars.

Vagars (iesteidzas). Ā!

Ziediņa. Labrīt, vagar!

Vagars. Kur citi?

Ziediņa. Laikam nav vēl atnākuši.

Vagars. Kas tā par lietu, pusdienas laikā nākt darbā! Vai kārtību vairs nezin?

Ziediņa. Vagar, es jau sen te sēžu. Kādu stundu mazākais...

Vagars. Tas tik vēl trūka, ka kalpi rīkosies pēc sava prāta! (Skrien uz durvīm. Apsviežas un nāk atpakaļ.) Ziediņa...

Ziediņa. Jā, vagar!

Vagars. Skrej tūlī uz mājām pēc Rudža. Baronam vajaga...

Ziediņa (satrūkstas). Mīlo vagar, vai barona kungs nav tik sadusmojies uz Rudzi? — Aizstāviet viņu!

V a g a r s (smejas). Nē, nē. Tad pasaulei jāstāv otrādi: zeme, kur debess, un debess, kur zeme.

Z i e d i ņ a (neziņā). Hā, hā...

V a g a r s (noslēpumaini). Barona kungam jāuzzin no Rudža viena lieta... Saproti?

Z i e d i ņ a. Jā, jā... Tūlīt tecēšu. Tūlīt, vagar. (Noliek savu ēdienu kurvīti pie sienas un sasien lakatu.)

V a g a r s (staigā domīgs un kūpina cigāru).

Z i e d i ņ a. Kur tad Pēčiņam jāierodas?

V a g a r s. Ko?

Z i e d i ņ a. Vai Rudzim te nākt?

V a g a r s. Pili. Tieši barona istabā.

Z i e d i ņ a. Labi, labi. (Prom.)

V a g a r s (izvelk pulksteni). Pāri astoņiem, un vēl neviena vīra! (Izskrej laukā.)

3. skats.

Briedis. Jaunzems.

B r i e d i s (ienāk; doņu pīta taša-kurvītis rokā). Pirmie.

J a u n z e m s (seko). Labi. Kuŗš nāks, to apstrādāsim.

B r i e d i s. Zaķapastalu jau ir pietiekoŗi daudz. (Pakar taŗu uz naglas.)

J a u n z e m s. Tomēr ticu, ka vairums būs par neveŗšanu. (Savas pusdienas izvelk no kabatām un noliek galdā.)

4. skats.

Briedis. Jaunzems. Made.

M a d e (iesteidzas). Vai vagaru nemanījāt?

B r i e d i s. Kas tad tev tik karsts?

M a d e. Osis nevar nākt darbā...

J a u n z e m s. Slims?

M a d e. Jā. Vakar vakarā barons sasita...

B r i e d i s (uzsit dūri uz galda; caur zobiem). Kunds, reiz tu par visu samaksāsi!

Jaunzems (Madei). Pagaidi. Gan jau vagars iedrāzīsies.

Made. Gribētu ātrāk mājās.

5. skats.

Briedis. Jaunzems. Made. Vagars.

Vagars (ienāk). Tā, tā... (Panākas istabas vidū.)
Tik vien?

Jaunzems. Kā redzat.

Vagars (apvaldītā niknumā). Mm!

Briedis. Tie laiki ir gaŗām, kad kalpi arī naktīs vergoja.

Vagars. Saprotams!

Made. Vagar, mans vecis šorit nebūs.
Slims...

Vagars (izsmejoši). Vēders sāp?

Jaunzems. Neņirgājaties!

Vagars. Jaunzem: — ieteicu nepalaist muti.

Briedis (uzlec kājās). Vagar, jūs pēdējā laikā esat neciešams!

Vagars. Tā?

Briedis. Nespēlējaties ar uguni. Varat apdedzināt vairāk kā pirkstus!

Vagars. To mēs vēl redzēsim, kuŗš apdedzināsies! (Iet uz durvīm. Pēkšņi apsviežas un brīdi nikni raugās kalpos.) Sieva, ko stāvi kā sāls stabs! Ej mājās, un saki Osim, lai tūliņ nāk darbā.

Made. Viņš nevar ne lāgā pakustēties!

Vagars. Ievēro: — citādi ziņošu baronam!
(Iziet laukā.)

6. skats.

Briedis. Jaunzems. Made.

Made. Nemaz pēc cilvēka!

Jaunzems. Jāpiekāpjas. Paša Oša labā.
Atved. Tad vagars redzēs, ka nav strādnieks.

Briedis. Nosēdini uz beņķa, un tā lai lūko dienu aizvadīt. Par spīti vagaram nestrādāt!

Made. Tā būs jādara... (Prom.)

7. skats.

Briedis. Jaunzems. Velēns. Vilma.

(Ieņāk Velēns un Vilma. Abiem rokās citu kalpu maizes kules, tašas, kurviši, saiņi u. t. t.)

Velēns (pārkāpis sliekšni, apstājas). Jaunzem, nāc! Viena kafijas pudele slīd laukā...

Jaunzems (pieskrej laukā). Rokā gan. Tu esi apkrāvēis kā ēzelis!

Vilma. Vagars mums abiem uzspieda. (Noliek nesamos uz galda.)

Briedis. Tā tad: — kurš nāk, to pie zirgu stalla atbrūņo un pa vienam dzen darbā?

Velēns. Jā. Ari mums trim tūlīt jāejoj.

Jaunzems. Neko teikt. Viņš prot!

Briedis. Draugi, radušies neparedzēti apstākļi...

Jaunzems (saižis staigā). Sasodīts! Bet ir tie kalpi arī lempji! Nevarēja ienākt. Būtu aprunājušies...

Vilma. Varbūt tā darītu, ja neredzētu baronu nākam šurp.

Briedis. Ko? Tas ķēms jau piecēlies?

Velēns. Nesmuki ir, bet — tā paša barona ēna arī mani un Vilmu padarija lēnus...

Jaunzems. Vai tad tiešām mēs būsīm spiesti ļaut labībai aizripot uz Vāciju?

Briedis. Tas nedrīkst notikt! Ātrāk velns stenderi pārvērtīsies!

Vilma. Tagad vajadzētu Valdi...

Velēns. Viņa padoms būtu vietā.

Jaunzems. Pareizi!

8. skats.

Briedis. Jaunzems. Velēns. Vilma. Vagars.

Vagars (parādās durvīs, kas ved uz zirgu stali). Nu, vai biedriem nelabpatiks sākt vergot?

Briedis (grib ko teikt, bet savaldās).

Jaunzems (sastrēguma izklaidēšanai uzsvilpo).

Velēns (izlīdzinoši). Vagar, kāpēc vilkt caur zobiem? Vai neesam visus gaņos gadus sadzīvojuši diezgan satīcīgi?

Vagars. Ari tu esi viņu pusē! (Rāda uz Briedi un Jaunzemu.)

Velēns. Kas nu par pusi...

Briedis. Vai gribējāt, lai Velēns ar jums un baronu?

Vagars. Tā ir prātīga cilvēka vienīgā izeja šais trakos laikos...

Jaunzems. Hahaha!

Vagars. Klusu! (Panākas uz priekšu. Noslēpmaini un draudoši.) Pārsteidzība jums var dārgi maksāt...

Briedis. Tu mums draudi?!

Vagars. Atvēsinu tik karstās galviņas.

Velēns (uztraukts). Vagar, jūs gribat ar petroleju apdzēst ugunsgrēku! (Izsteidzas zirgu stalli.)

Briedis (apvaldīti sašutis; pavisam tuvu). Vagar, ja jūsu mute nezinās robežu, tad — — (Izturēts iss brīdis.) Iesim, Jaunzem.

(Briedis un Jaunzems iziet, aizcirdami durvis.)

9. skats.

Vilma, Vagars.

Vagars (salauž sastingušo pozu). Tie esot cilvēki! (Nospļaujas.) Tpu! (Slauka sviedrūs.) Tpu!

Vilma. Vagar, kur tie maisi ir?

Vagars. Maisi? — Ak tā. Iesim dabūt. (Iet uz durvīm.)

Vilma. Vai es viena lāpišu?

Vagars. Ziediņa vēi.

10. skats.

Vilma, Vagars, Ziediņa.

Ziediņa (ienāk. Redz tikai vagaru). Esmu atpakaļ. Atnāca — — Ā, Vilma arī ir! Vagar, liekat mūs abas pie viena darba. Divas vien esam kā noklīdušas dūjas...

V a g a r s (smejas). Īstas dūjas... Žagatas!
V i l m a. Vai tad mēs tik lielas plāpas?
Z i e d i ņ a. Esam klusas kā pelītes un noslēpumainas kā dziļas akas.
V a g a r s. No visa tā jums nav ne smakas!
Z i e d i ņ a. Vagar!
V a g a r s. Es jau tik jokoju. Pēc nepatīkšanām arvien der pasmiešies... Iesim, dūjiņas.
V i l m a. Vai daudz būs jālāpa?
V a g a r s (atkal nopietns). Redzēsim, redzēsim...
P a g'. Lai Ziediņa viena nāk. Tu tikam ieej pa prasi štalmeistaram diegu kamolu. Vakar iedevu silkšu lāpīšanai.
V i l m a. Labi.

(Vagars un Ziediņa iziet pa āra durvīm. Vilma iet uz durvīm, kas ved zirgstallī. Verot tās, satiekas krūtīs ar Vindolu.)

11. skats.

Vilma. Vindols.

V i l m a (atlec soli atpakaļ). Ai!
V i n d o l s. Cst! Vai te vairāk neviena nav?
V i l m a. Nav... Kas ir?
V i n d o l s. Pasaki Briedim, lai uzmanās. Nodevēji nesnauž...
V i l m a. Nodevēji?
V i n d o l s. Barons zin, ka es vakar Valdim ziņu devis... Kučiers pačukstēja. Tagad man ceļš ved uz mežu pie Valža.
V i l m a. Ā! Kas tad nav varējis savaldīt mēli?
V i n d o l s. Gan vēlāk dabūs zināt. (Prom.)
V i l m a (brīdi domā). Kas tas varētu būt? —
Nē, nē. Tēvs tik dumjš nav. (Prom.)

12. skats.

Ziediņa.

Z i e d i ņ a (ienes klēpi saplīsušu maisu. Pie sienas no met zemē). Gandrīz pārstiepos! Pū... (Notīra drē-

bes.) Cik netīri! Var redzēt, ka nekārto ~~sievietes~~
roka...

13. skats.

Ziediņa. Makss fon Stromburgs.

Makss fon Stromburgs (iedrāžas; durvis atstāj vaļā). Vai te nav redzēt' mežsargs Vindol'?

Ziediņa (bučo baronam roku). Nē, barona ~~hiels~~ kungs.

Makss fon Stromburgs. So, so. Un kur ir vagar'?

Ziediņa. Pie vīriem, barona kungs. Vāgūzi.

Makss fon Stromburgs. Un ko tev' te dar'?

Ziediņa. Lāpīsim maisus. Labības vešanai vajaga.

Makss fon Stromburgs. Jā, mums šodien jāaizved vis' muiž' labīb'. Citād' var būt par vēl'... (Nervozi staigā.) Kur to Vindol' varēj' iekrist? Vēl tagadīņ viņ' ir redzēt'. (Ierauga otrās durvis. Steidzas pie tām. Ātri atrauj un pazūd.)

Ziediņa (paskrej paskatīties, kur barons paliek. Pietaisa durvis). Visu labību! Tad jau būs taisnība, ka muižas dalīs kalpiem... (Pieiet aiztaisīt lauku durvis.)

14. skats.

Ziediņa. Vilma.

Vilma (atgriežas ar diegu kamolu). Maisi klāt? — Tad sāksim ari.

Ziediņa. Vilma, barons meklē Vindolu... Vai tik mežsargs nav kritis nežēlastībā?

Vilma. Tā ir. Un zini par ko? — Par vakarējās ziņas došanu Valdim...

Ziediņa. Kas tad to tik ātri izpūtis? Tādam vajadzētu mēli izraut!

15. skats.

Ziediņa. Vilma. Vagars.

V a g a r s (ienāk ar gaškāti slotu rokā). Ziediņ, še un tūliņ kopies uz vāgūzi. Paslauki, ko redzi...

Z i e d i ņ a. Labi, vagar. Gan manas acis ieraudzīs, kas darāms.

V a g a r s (klusu). Tur ir arī kalpi...

Z i e d i ņ a (tāpat). Saprotu... (Pazūd.)

V a g a r s (seko). Gružus pamet turpat. (Prom.)

V i l m a. Ko tas nozīmē? Vai tad Ziediņa — — (Nedabū līdz galam izdomāt, jo veras otrās durvis un uz sliedītiņa apstājas Rudzis ar bisi plecos.)

16. skats.

Vilma. Rudzis.

R u d z i s (drusku iedzēris; pašapzinīgs). He, he, he!

V i l m a. Tēvs, kur tu flinti ņēmi?

R u d z i s. Palauzi bišķi galvu. Nedomā, ka tavā priekšā stāv nieka vīrs... O, nē!

V i l m a. Ak tad tu pateici baronam...

R u d z i s (pārsteigts). Ko? Tu zini? Neizprotami! Tur taču neviens vairāk nebija, kā es un barons...

V i l m a. Tēvs, tēvs, tu esi padarījis riebīgu darbu... Kāpēc tu nodevi Vindolu?!

R u d z i s. Nē, nē, meit, nesaki tā.

V i l m a. Neviens tev to nepiedos...

R u d z i s. Vilmiņ, bērns, nekas liels jau nav. Barona kungs visu zināja. Man tik, kā saka, vajadzēja apstiprināt... (Glāsta Vilmas galvu.)

V i l m a (atgrūž tēvu). Neskar mani savām netīrām rokām! Tu smirdi pēc barona šnabja un... un — — Ā, ja to Valdis dabūs zināt!

R u d z i s (tuvojas Vilmai). Kāpēc Valdim tūlīt stāstīt? Ja tu neteiksi, viņš nezinās. (Nolaidies.) Un par to šnabi... Tiesa. Barona kungs mani pacienāja. Tādu es nebiju dzēris visā mūžā! (Glāsta Vilmas plecus.) Neraudi, bērns.

Vilma. Nē, te ir jākliedz!

Rudzis (izbīties). Vilmiņ, saudzi mani! Es negribu, ka kalpi redz šo... (Pacilā bisi.)

Vilma. Ej prom no manām acīm! Ej! Es nevaru ciest tevi redzēt...

Rudzis. Nerunā tā! Kur lai es eju? Meit, tu nedrīksti atstāt savu tēvu...

Vilma. Nē. Mūsu ceļi šķiņšas. Ej, kur gribi! (Izslauka acis un iziet pa āra durvīm.)

Rudzis (izstiepis rokas seko). Meit, meit, nedari tā! Es aiziešu postā... (Brīdi šņukst pie aizcirstām durvīm. Nevarīgs nāk atpakaļ. Apstājas. Vēro bisi. Traģiski.) Man nav citas izejas... (Pielādē bisi. Lūko stobrus vērst pret krūtīm. Nevar. Aiziet pie sola un sabrūk uz tā. Bise paliek starp ceļiem ar stobriem uz āra durvīm.)

17. skats.

Rudzis. Ziediņa.

Ziediņa (ieskrei). Tie kalpi ir traki palikuši! Mani izdzīt ar pātagām... (Ierauga Rudzi.) Vai dieviņ!

Rudzis (pietrūkstas kājās; bise nokrīt zemē). Kur es atrodos?

Ziediņa (bailīgi tuvojas). Pēčiņ, kas ar tevi noticis?

Rudzis. Ar mani... Man iet pavisam bēdīgi...

Ziediņa. Pēčiņ... (Tuvojas Rudzim. Uzkāpj bisei. Iekliedzas.) Kam tā plinte!

Rudzis. Tā ir... Tā ir mana. (Pacel bisi.) Barons mani ielika par mežsargu.

Ziediņa. Pēčiņ, — tu mežsargs?! Dievs, kāda laime! Laime, laimīte! Mans Pēčiņš mežsargs...

Rudzis. Tu priecājies?

Ziediņa. Bez—ga—līgi!

Rudzis. Bet Vilma rājas. Negrib ar mani vairs kopā dzīvot...

Ziedīņa. Liela bēda! Nāc pie manis. Dzīvosim kā divi balodiši. Gulta man plata.

Rudzis. Vai tu vēl mani mīli?

Ziedīņa. Arvien karstāk! Un tagad, kad tu esi mežsargs —

Rudzis. Kate...

Ziedīņa (sabijusies). Kas ir?

Rudzis. Palīdzi man izšķirties. Es nezinu, vai pieņemt to mežsarga vietu.

Ziedīņa. Kā tu runā! Padomā, kas tas par godu... Un strādāt tev arī vairs nevajadzēs. Pacierēsi tik ar plinti plecos.

Rudzis (nelaimīgi). Ak, Kate... (Smagi.) Barons pieteica, ka man divu dienu laikā jāpasaka, kur atrodas Valdis...

Ziedīņa. To mēs uzzināsim!

Rudzis. Vai tā var?

Ziedīņa. Bet tu taču tamdēļ nelaidīsi garām mežsarga vietu?!

Rudzis (izmisis). Man pietrūkst prāta...

Ziedīņa. Pēciņ, saņemies, saņemies! Redz, kāda tev smuka plinte...

Rudzis. Plinte? (Uztraucas.) Tā tūlīt jānoglabā, lai kalpi neredz! Kate, kur man viņu nogrūst?

Ziedīņa (arī uztraucas). Kāpēc ātrāk neteici! Kur lai liekam? Viss kā uz delnas... (Pieskrej maisiem. Paķer vienu.) Grūd iekšā!

Rudzis (iebāž bisi maisā). Te būs drošībā... (Abi noslēpj zem maisiem.)

18. skats.

Rudzis. Ziedīņa. Osis. Made.

Osis (ienāk atspiedies uz nūjas). Māt, man tā vien liekas, ka es mājās vairs neatgriezīšos...

Made (pieķeras Osim). Tēvs, ko tu runā?!

Osis. Tiklīdz barons mani ieraudzīs — — Sāp, visas maliņas sāp!

Rudzis (līdzietīgi). Vecais draugs, kā lai tev palīdzu?

Osis. Neviena to nevar. Divu laiku cīņā esmu ierauts kā grauds starp smagiem dzirnu akmeņiem.

Rudzis. Tādi graudi mēs visi tagad esam...

Made. Ziediņa, nezini, kur vagars varētu būt? Jāved, lai nāk skatīties, vai tāds ir strādnieks...

Ziediņa. Iesim pameklēt. Man arī vagaru vajaga. Pirmīt kalpi ar mani nesmuki apgājās...

Osis. Ziediņa, nesūdzies. Tā tu kalpus vēl vairāk sacelsi pret sevi.

Ziediņa (padomā). Nu labi. Es viņiem piedodu... Iesim, Osiene. Runāšu tavā labā. (Abas prom.)

19. skats.

Rudzis, Osis.

Osis (iet atsēsties uz beķa). Rudzi, vai tu atmini 1905. gadu?

Rudzis. Tad mans jaunības draugs krita...

Osis. Sestā gadā baroni ķerstīja un apšāva visus darbīgos kalpus, skolotājus, saimniekdēlus... Tagad pēc divpadsmit gadiem tas pats atkārtojas...

20. skats.

Rudzis, Osis, Makss fon Stromburgs.

Makss fon Stromburgs (ienāk no zirgu stalla). Kas to par liet', bez darb' sēdēt! (Paceltu pātagu skrej sēdētājiem klāt.)

Rudzis (pielec kājās un instinktīvi aizstājas Osim priekšā). Barona kungs...

Makss fon Stromburgs (nolaiž pātagu; vilies). Ā, Rudz'...

Rudzis. Jā, barona kungs.

Makss fon Stromburgs. Vai tev neredzēj' Vindol'?

Rudzis (vilcinādamies). Vindolu?

Makss fon Stromburgs. O, ka es to spieģ' dabūt' iekš' rok'! Uz viet' nošaut'! (Nervozi soļo.)

Rudzis. Lielskungs...

Makss fon Stromburgs (nāk atpakaļ. Ierauga, ka otrs sēdētājs ir Osis. Niknumā piecērt kāju). Ko tu sēd' kā iekš' baznīc'?! Pie darb'! Heraus!

Osis. Barona kungs, es esmu slimš... Atlaižat mani mājās!

Makss fon Stromburgs (cērt Osim ar pātāgu).

Osis. Vai! (Pakrit.)

Makss fon Stromburgs (apraujas sist). Nu tu jūt' baron' valdīšan'! (Caur zobiem.) Ech! (Izskrej laukā.)

(Brīdi baigs klusums).

21. skats.

Rudzis, Osis.

Rudzis (visu laiku stāvējis satriekts. Izbailēs). Osi... (Klusums). Vecais — drau — — (Pieliecas Osim. Ceļ sēdus). Šausmīgi...

Osis (vājā balsī). Ūdeni...

Rudzis (novieto Osi tā, ka mugura atspiežas pret beņķi). Ūdeni... (Aplaiž ātru skatu istabai). Nav! (Ierauga kalpa kafijas pudeli uz galda. Paķer to. Atrauj korķi. Dod Osim dzert.) Stiprinies, draugs...

22. skats.

Rudzis, Osis, Briedis, Jaunzems, Velēns, Kalpi.

(Uztraukti sarunādamies ienāk Briedis, Jaunzems, Velēns un daži kalpi.)

Briedis. Zaķapastalas!

Jaunzems. Bailība un gļēvums latviešu dabā! (Dusmās nošņāc.) Vergi...

Velēns (ierauga Osi. Skrej pie tā). Osi, kas tev?

Rudzis. Barons...

Briedis. Sasita?!
Osis. Sita...
Jaunzems }
Briedis } (reizē). Āa! (Sasprindzināts uztraukums un dusmas.)
Velēns. Rudzi, apsēdināsim Osi uz beņķa.
Rudzis. Tā gan.
Briedis (piegājis logam). Kas tur? Kalpi...
 Kāds svešnieks priekšgalā...
 (Visi pieskrej logam.)
Jaunzems. Nāk istabā...
 (Klusums. Kalpi neziņā raugās viens otrā.)

23. skats.

Rudzis. Briedis. Osis. Jaunzems. Velēns. Valdis. Kalpi,
 (Ienāk Valdis — ģērbies lielā kažokā ar saceltu apkakli. Galva pārsieta ar lakatu un apsegta cepuri — zaķeni. Uz deguna vecas brilles — tikai ne raga! Viņam seko kalpi.)

Valdis (nostājas istabas vidū. Brīdi raugās tēvā. Pārbrauka roku pār pieri. Nopūšas. Pagriežas pret kalpiem).
Šurpāk, šurpāk. (Kalpi paklausa.) Tā, tā. Vēl. (Visiem pārļaiž skatu. Iesmejas.) Ha, ha, ha...
 (Kalpi noliec galvas.)

Briedis (izlec visu priekšā). Glēvuļi!
Valdis. Glēvuļi! Jēradvēseles! (Ar vienu rāvienu atpogā kažoku. Novelk un nosviež kalpu priekšā zemē. Tāpat dara ar lakatu un brillēm. Kalpi izbijušies un pārsteigtī raujas nostāk.) Man kauns, ka nāku no jūsu vidus!
 (Visi pārsteigumā sastinguši.)

Briedis. Valdi!
Pārējie. Valdi! Draugs! Biedri!
Velēns (skrej aiztaisīt durvis, kas ved uz zirgu stalli).
Valdis. Velēn, lai paliek. Tā mana izeja uz ragavām vāgūža galā...
Osis. Dēls, tu spēlējies ar savu dzīvību!
Valdis. Apmierinjes, tēvs. (Kalpiem.) Vai jūs būsiet tik traki un vedīsiet labību?!

24. skats.

Rudzis. Osis. Briedis. Jaunzems. Velēns. Valdis. Kalpi. Vagars.
Made.

(Noliektu galvu un sapīcis ienāk vagars. Viņam uz pēdām
seko Made.)

Briedis (aizlec Valdim priekšā).

Vagars. Ko tas nozīmē?! Briedi, ko tu tos
kalpus musini!

Balsis. Ārā, pazūdi!

Vagars (šņāc). Mm! Ak, tad tik tālu...
(Kāpjās atmuguriski uz durvīm.) Mmm... Labi! (Izmetas
pa durvīm laukā.)

Made. Tā jums nevajadzēja. Barons tepat
ar landvēristiem runājās...

Valdis (panākas uz priekšu). Esat tādi līdz ga-
lam!

Made. Valdi! (Grib skriet Valdim klāt.)

Valdis (ar žestu apstādina). Paliec mierā, māt!
(Kalpiem.) Draugi — —

25. skats.

Rudzis. Osis. Briedis. Jaunzems. Velēns. Valdis. Kalpi. Made.
Landvēristi.

(Piepeši atveras āra durvis un ienāk landvēristi ar durk-
lotām šautenēm rokās.)

Landvēristi. Ruhig! (Paliec pie durvīm.)

(Kalpos apjukums. Cenšas turēties tā, lai aizsegtu Valdi
landvēristiem.)

Jaunzems (klusu). Valdi — laidies! Ej...
Skrej, skrej!

Valdis (skrej uz zirgstaļa durvīm. Pāris soļu tu-
vumā atlec atpakaļ un pasitas uz to pusi, kurp veras durvis).

Barons...

Briedis (nelaimīgi). Velns lai parauj!

Valdis. Nezaudējiet dūšu! (Aizlec aizdurvē.)

Velēns (turās Valža tuvumā).

(Pātagu vicinādams ielec barons. Viņam seko vagars.)

26. skats.

Rudzis. Osis. Briedis. Jaunzems. Velēns. Valdis. Kalpi. Made.
Landvēristi. Makss fon Stromburgs. Vagars.

Makss fon Stromburgs. Es jums rādīš' nestrādāt!

Vagars. Barona kungs, visa nemiera cēlējs ir Briedis!

(Kalpi, lai baronu un vagaru dabūtu nost no durvīm, kur Valdis aizslēpies, skrej uz āra durvīm.)

Balsis. Visi kā viens! Laukā!

Landvēristi (gatavi laist darbā durklus). Halt!
Halt!

Kalpi (saraujas vienā pulciņā pie āra durvīm).

(Barons un vagars paskrej istabas vidū.)

Makss fon Stromburgs. Vis' uz rind'!
Marš! (Izrauj revolveri.)

(Kalpi nedroši nāk stāties norādītā vietā. Velēns paliek turpat, kur stāvējis. Barons un vagars viņu arī neievēro, jo uzgriezuši muguras.)

Makss fon Stromburgs (apskata rindā sastājušos kalpus). Kas negrib vest labīb', — div' sol' uz priekš'!

(Kalpi saraujas. Jautājoši veras viens otrā. Pēc brīža rindu atstāj Briedis. To pašu tūlīt dara Jaunzems. Ari pārējie viens pēc otra speļ divus soļus uz priekšu.)

Makss fon Stromburgs. Ko? Vis' vīr'!?

Vagars (pieskrej kādam kalpam). Ari tu?!

Kalps (klusēdams atgrūž vagaru).

Makss fon Stromburgs. Lab'. (Landvēristiem.) Soldaten, hierher!

Landvēristi (nāk un apstājas dažus soļus barona priekšā).

Valdis (visu laiku lēni cēlis durvis no engēm. Izcēlis, virzās uz izeju, ar durvīm aizsegdams sevi. Tad spārīgi grūž durvis un pats pazūd; barons un vagars nepaspēj

viņu ieraudzīt. Durvis šāvienam līdzīgu troksni nogāžas zemē).

Makss fon Stromburgs. Kas to durv' izgāz'!?

Vagars. Velēn, tev vajadzēja redzēt!

Makss fon Stromburgs. Kāpēc tu ne-nāc iekš rind!? (Pieskrej Velēnam.)

Velēns (vairādamies sitienu). **Barona** —

Makss fon Stromburgs. Kas to durv' izcēl'?!?

Velēns. Neredzēju —

Makss fon Stromburgs. Nemelo! (Sit ar revolveri Velēnam pa galvu.)

Velēns (iekliežas un saņemst).

Makss fon Stromburgs. Ka to tik nav bijs **Vald' Os'!** (Izskrej zirgstallī.)

Vagars. Nevar būt! (Ari izskrej.)

Kalpi (grib skriet pie Velēna).

Landvēristi. Halt! Ruhig!

Kalpi (sastingst katrs savā pozā landvēristu durkļu galos un nikni raugās kareivjos).

Priekšgars.

Trešais cēliens.

Barona pili.

Medību istaba. Pie sienām un uz postamentiem izbāzti plēsīgi putni un zvēri. Dībena sienā, vairāk uz kreiso pusi, plašas durvis uz balkonu. Starp durvīm un sienu labā pusē augsts un plats logs. Caur to var redzēt parku un balkona kāpes. Kreisā pusē divviru durvis: vienas lielas, otras mazas. Pirmās balkona durvju tuvumā, un tās ved citās pils istabās. Otrās stipri pa kreisi, gandrīz pie rampas; te ieeja „tumšā istabā”. Labā pusē vienas durvis uz pils otru galu. Pati istaba ļoti augsta, diezgan lielu iegrimu—visapkārt sienām ap pusotra metra augsts un pāris metru plats paaugstinājums. Logs un lielās durvis beidzas uz tā. Durvju vietās paaugstinājumā kāpieni. Mazās durvis sākas uz ieprimes grīdas un beidzas paaugstinājuma malā. Ja pa tām nāk, var redzēt, ka kāpj uz augšu. Brīvās vietas uz sienām izgleznotas medību un meža skatiem. Pieskapotas mēbeles; garš galds un ādas liela kušete un daži krēsli. Uz galda izjaukti ieroči, medības piederumi, to starpā pazīstamā pātaga un ūdens karaļa. Pie griestiem liels sveču lukturis. Vispār — istaba atstāj baigu iespaidu ar saviem ielokiem un izlokkiem, dziļumu un dekorējumu.

Pirms paceļas priekšskars, dzirdami vairāki spalgi kliegzieni, tad kaut kas krīt, un vaidi sajaucas ar barona nesaprotamiem lamu vārdiem. Pils istabās pa labi plinkšķina klavieres, un vīrieši un sievietes dzied kādu vācu sentimentālu dziesmu. Šī dziedāšana velkas cauri visam cēlienam.

1. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars. Velēns.

Velēns (pakritis uz grīdas un vaid. Seja asinis).

Makss fon Stromburgs (īgni no met pātagu uz galda). Tie latvieši ir vien briesmīgi radī-

jum'! Tu var viņ' ād' novilk't pa' ac', bet viņ' neatzīs'!

V a g a r s. Visi tādi nav, barona kungs. Daži ir lāga dvēseles.

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. Tād' muļķ' ir gauž' maz. Gauž' maz! (Atkrīt krēslā.) Es ir piekus' kā pēc liel' jakt'! Vagar, ielej vien glāz'!

V a g a r s (iztapīgi ielej). Pelnījuši jūs esat, barona kungs.

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. Sev ar', sev ar'.

V a g a r s. Pateicos, barona kungs! (Ielej savā glāzē.) Tā. (Pienes baronam glāzi.) Lūdzu, barona kungs!

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. Ņem sav' glāz' un piesit man' glāz'. Tad labāk ies iekš diben'.

V a g a r s. Tas ir par daudz, barona kungs!

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. Nu, nu. (Pie-skandina.) So. Sak', vagar, vai es nav vien' lab' baron'?

V a g a r s. Nu — nu ļoti labs! Es ar jums esmu tik apmierināts... Otru pasaulē tādu neatradīs.

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. So, so, so. To man patīk. Tu es' vien' cilvēk', kas dabujs lab' skol'. Ja vis' latvieš' būt' tād, tad to pasaul' būt' vien' jauk' viet'. Bet viņ' ir trak un dum' kā zos'! Viņ' grib' mūs' izdzīt no mūs' muiž' un nolaupīt vis' mūs' mant', ko tik grūt' mēs ir pelnījis! To ir vien' riktīg' laupītāj' band'! (Pielecas un nervozi staigā.)

V a g a r s. Barona kungs, tas viss nāk no tam, ka latviešiem atļauts skoloties. Kāpēc agrāk tā nebija?

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. Jā, to sen' laik' bij vien' zelt' laik'... Kaut to nākt' atkal iekš valdīšan'! (Staigājot uzkāpj Velēnam.) Sun', ko tu vārt' man' grīd'? Marš' lauk'! (Sper kājām.)

V e l ē n s (lūko piecelties, bet atkrīt atpakaļ). Bar — — nošaujāt mani...

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. To priek' es tev var' dot! (Piesteidzas galdam un pakeļ revolveri. Pie-

iet Velēnam pāris soļu tuvumā un tēmē. Pēkšņi nolaiž roku.)
Nē, es negrib' nošmucēt sav' grīd'. Es tev'pēcāk
nošaus' aiz sav' stall'.

Velēns. Vai! vai! vai! Dievs, ja tu esi vis-
spēcīgs, tad glāb mani! Glāb mani! (Izstiepj lūdzoši
rokas, bet tūlīt saņemst vaimanās.)

Makss fon Stromburgs. Vagar, sak'
mežsarg', lai viņ' to sun' ievelk iekš pagrab' pie cit'!

Vagars. Labi, barona kungs. (Paver mazās
durvis un pieliecies sauc.) Rudzi! Uznāc. Tūlīn.

Makss fon Stromburgs. Slikt' dūš'
paliek...

2. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars. Velēns. Rudzis.

Rudzis (iesteidzas). Ko barona kungs vēlas?

Makss fon Stromburgs. Nosvied to
maīt' iekš pagrab'!

Rudzis (noliecas pie Velēna un parausta to aiz
pleca). Draugs — — Velēn, celies...

Velēns. Vai! vai! Man sāp! Sāp!

Makss fon Stromburgs. Tu lop', ko
tu blau! Grib', lai es vēl uzskait'?

Rudzis (ņem Velēnu aiz pleciem). Saņemies...
Tālu nav... tālu nav... (Ved Velēnu prom.)

Velēns. Tālu nav... tālu nav... Ai! vai!
ak vai! (Abi lēni pazūd mazajās durvīs. Vagars tās pie-
taisa.)

3. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars.

Makss fon Stromburgs. Ech! (Lej
glāzē šnabi.) Vagar, to pudel' ir tukš'. Ienes vien'
jaun'!

Vagars. Labi, barona kungs. (Iet. Atgriežas.)
Bet kādu, barona kungs?

Makss fon Stromburgs. To... nes
to... Es labāk pats ies'. Tu tokš' nemāk' to etiket'
izlasīt'.

V a g a r s (smejas). Barona kungs, bet dzert es māku?

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. To tu mā' gan. (Prom.)

4. skats.

V a g a r s. R u d z i s.

R u d z i s (ienāk uztraukts). Ne minūti vairs negribu būt mežsargs! Barona kungs, — jā, kur tad ir barona kungs?

V a g a r s. Izgāja. Pēc šņabja, Rudzi. Lūk, šī pudele atkal tukša. (Ticina pēdējo pili uz mēles.)

R u d z i s. Mīlo vagar, līdzat man pielūgt barona kungu, lai mani nespiež būt par mežsargu. Es vairs nevaru. Tas ir briesmīgi!

V a g a r s. Kas tad? Ko drebinies kā jauns skuķis?

R u d z i s. Jums viegli teikt. Jūs tos vaidus nedzirdat. Bet es, — bet man tur lejā pie durvīm stāvēt tie sirdi pušu plēš! Ja tā ilgi vēl ies, — es palikšu traks!

V a g a r s. Apmierinies, Rudzi. Še iedzer glāzi auksta ūdens. (Pasniedz.) Tas līdzēs.

R u d z i s. Nē, es gribu laukā no šīs slepkavu bedres!

V a g a r s (draudoši). Rudzi...

R u d z i s. Mīlo vagar, saprotat taču! Ari es esmu tikai cilvēks... Nožēlojams cilvēks! (Pļēš sev matus.) Kāpēc man tā vajadzēja darīt...

V a g a r s (smiedamies). Barona kungs tūliņ nāks ar šņabi. Iespersi vienu kraukšķi un būs atkal labi.

R u d z i s. Nē. Nebūs labi. Nebūs! Nekad vairs nebūs labi...

5. skats.

V a g a r s. R u d z i s. M a k s s f o n S t r o m b u r g s.

M a k s s f o n S t r o m b u r g s (ienāk ar pudeli rokā). O, vagar, ka tu no šitā vien' baudīs' ta' jutīs' sav' vēdar' iekš priek' dancojam!

V a g a r s (viltīgi). Vai nu tā būs, barona kungs?

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. Kad es tev sak'! (Ierauga Rudzi.) Ā, mežsarg'... Ko tev to bukt' izmets stāv'?

V a g a r s. Barona kungs, viņam arī nelabi palicis... Vai nevarētu vienu?

R u d z i s. Barona kungs, tā nav! Es jūs lūdzu, ļoti lūdzu! (Nokrīt barona priekšā ceļos un skūpstā viņa rokas, drēbes, ko saķer).

M a k s s f o n S t r o m b u r g s (ar labpatiku). Nu, nu, Rudz', sak' ko tu grib'. Tu es lāg'vīr'!

R u d z i s. Barona kungs, atlaižat mani! Es negribu vairs būt mežsargs! Mīļais, labais barona kungs... Apžēlojaties par mani!

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. So, so. Ak tu vairs negrib' par mežsarg'. Bet kad tev to viet' piesolīj', tu bij' ļot' lustīg'.

R u d z i s. Tas bija toreiz... (Satriekts pieceļas.)

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. So, so, so. Par ko tu negrib' to mežsarg'? To tokš ir vien' lab' viet'.

R u d z i s. Nē, barona kungs. Jūs man liekat sargāt tur tos. (Rāda uz mazajām durvīm.)

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. Mīļ' Rudz', neko nevar darīt. Tag' tād' laik'. Vien' briesmīg' laik', kād' iekš vēstur' nav ierakstīt'.

R u d z i s. Bet barona kungs, viņi taču mani darba biedri!

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. Redz, Rudz', tu es' vien' lab' un god' cilvēk'. Par to es tev' tur lik'. Tu es' beidzam' no man' kalp', kas man palics uzticīg'.

R u d z i s. Barona kungs, es vairs tāds negribu būt!

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. Ko tu teic'? Tu negrib' man vairs klausīt'?

R u d z i s. Ak nē, barona kungs! (Steidzas bučot roku.) Es jūs klausīšu līdz kapa malai kā vecs suns... Atlaižat mani! Atlaižat, barona kungs!

Makss fon Stromburgs (viltīgi). Es tav lūgum' ievērot', ja tu man zināt' uzrādīt, kur ir Vald' Os'. Tad es tev dot' mežsarg' lon' un pus' Branc' māj' līdz tav' kap' mal'. To es tev dot'.

Vagars. Jā, Rudz, tu vari būt drošs. Ko barona kungs sola, to pilda.

Rudzis. Labprāt... Vai tad man kas slēp-jams. Bet nezinu. Nudien nezinu!

Makss fon Stromburgs. Lot' slikt' no tev'. Lot' slikt'. Es vin' grib' nošaut kā vien' meln' vārn' uz kankal'! (Ielej šnabi.) Vagar, ņem sav' glāz'!

Vagars. Barona kungs, — nudien, man pietrūkst vārdu jūs slavēt!

Makss fon Stromburgs. So, so, so. To man tīk. (Dzer.)

Rudzis (aplaizās, bet tūlīt apraujas. Redzams, ka cīnās ar sevi.)

Makss fon Stromburgs. Nu, vai nav kā teic'?

Vagars. Tiešām, barona kungs. Vēders no priekiem danco. Jā, tas tik ir dzēriens.

Makss fon Stromburgs (liedams glāzēs). Lai iet uz otr' kāj'. Citād' mēs sāks klibīt.

Vagars. Uz jūsu veselību, barona kungs.

Makss fon Stromburgs. Prozīt!

Rudzis. Es jau labprāt... Vai tad es ietu slēpt...

Makss fon Stromburgs. Ko tu teic', Rudz'? Tu zin'?

Rudzis. Es nē, barona kungs... Bet — bet — varbūt Vilma.

Makss fon Stromburgs. Vagar, kas to ir?

Vagars. Barona kungs, tā ir Rudža meita. Viņa ar to Valdi Osi tā, nu tā... (Attiecīgi žesti.)

Makss fon Stromburgs. So, so, so. Tad tav' meit' ir to bolševik' Vald' Os' brūt'?

Rudzis (nolaidies). Laikam. Sacījusi nav... Bet man liekas, ka tā būs gan, barona kungs.

Makss fon Stromburgs (dusmīgi). Par ko tu man to agrāk neteic'?

Rudzis. Vai tad es zināju, ka barona kungam patik tādās lietās klausīties!

Makss fon Stromburgs. Hahaha! Tu es' vien' lielisk' cilvēk', Rudz'! Haha! Še tev vien' šnaps par to. (Ielej.)

Rudzis. Paldies, barona kungs, paldies! (Bučo roku.) Es jūs nekad neaizmirsīšu.

Makss fon Stromburgs. Un tag' ej pēc sav' meit'. Ja tu viņ' pēc pusstund' neatvedīs, tad es tev' pakārs' pie telepon' stab'!

Rudzis. Barona kungs, kāpēc jūs tūliņ tik bargi? Izdarišu, kā teicāt. Nebaidaties. Vai vecais Rudzis nav visu izpildījis, ko barona kungs licis?

Makss fon Stromburgs. Ties'. Tād' reiz' nav bijis.

Rudzis. Redzat nu. Uz veco Rudzi varat paļauties. Tas prot kungus cienīt... (Barons un vagars smejas.) Bet barona kungs, es klibošu iedams...

Makss fon Stromburgs. Tu tokš ir vesel'!

Vagars. Barona kungs, viņam vēders danco!

Makss fon Stromburgs. Hahaha! Nu tad dzer vēl vien', lai tu var' pāriet taisn' kā pulk'! (Ielej.)

Rudzis. Paldies, pulku paldies. (Dzer.) Jā, tas ko vērts. Tūliņ, dūša kā miets. Nu, tad es iešu, barona kungs. (Iet uz durvīm. Uzkāpis augšā, apstājas.) Barona kungs, tad jūs mani vairs nedzīsāt tur stāvēt?

Makss fon Stromburgs. Nē, nē. Tad es tev' laidīš' brīv'.

Rudzis. Nu labi. Vagar, tu dzirdi, ko barons teica? (Prom.)

6. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars.

Makss fon Stromburgs. To Rudz' ir vien' zelt' cilvēk'! (Priecīgs staigā.)

Vagars. Tāds viņš tiešām ir. Kur viņš strādā, es visu zinu, ko kalpi runājuši...

Makss fon Stromburgs. Šoreiz viņ' man neizmuks. Es būš' gudrs... (Paņem pātagu un, to vicinādams, pastaigājas. Pēkšņi apstājas.) Vagar, pasauc to Bried'. Ņems to lop' priekšā.

Vagars. Barona kungs, Briedi tagad nē. Viņš nenāks.

Makss fon Stromburgs. Viņ' jānāk, kad es pavēl'!

Vagars. Barona kungs, neaizmirstat, kāds atgriezās Velēns... Tagad sauksim Osieni, tad Jaunzemi un tad tik Briedi. Pirmos laižat sveikā.

Makss fon Stromburgs. Pa man' prāt' tas nav, aber ja tu domā, ka citād' nevar, olreit'!

Vagars. Kaut arī kalpi, tomēr jāprot apieties. Ar viltu var vairāk, kā ar varu. Redzat, kā ar Rudzi...

Makss fon Stromburgs. Hahaha!

Vagars. Tagad apsēžaties, barona kungs, un esat īsu brīdi laipns.

Makss fon Stromburgs. Nu lab', lab'. Sāc ar to kumēdiņ'... (Apsēstas. Pātagu noliek aiz muguras.)

Vagars (attaisa mazās durvis un paliecies sauc). Osiene! Ei, dzirdat! Osiene! (Dzirdama sievietes tāla balss). Nāc augšā. Barona kungs vēlas ar tevi runāt... Nebaidies. (Klusāk.) Baronam dusmas pārgājušas. — Tā, tā... Pasniedz roku. Tev jau grūti kāpt.

7. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars. Made.

Ma de (kāpj pa trepēm, slaucīdama asaras). Tiesa, tiesa, mīļo vagar... Ak, kas cilvēkam nav jāpie-dzīvo!

V a g a r s. Gan viss būs labi... Rau, tur sēd barons.

M a d e. Man tās acis tumsā pavisam apstulbušas... (Taustīdamās tuvojas baronam.) Barona kungs... Lielskungs! (Bučo viņam roku.) Mīlais barona kungs, laižat mani un veci laukā. Mēs neesam vainīgi... Es jau teicu, lai Valdis neuzņemas to priekšnieka būšanu. Bet ko tu darīsi: ievēlēja, nelaiž vaļā...

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. So, so, so. Vai tev vēl gribēj' ko teikt?

M a d e. Vairāk man nekas nebūtu uz sirds...

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. Tad tu var' iet!

M a d e. Vai mājās, barona kungs?

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. Nē. Iekš to pagrab' pie cit'!

M a d e. Vai, barona kungs! (Raud.)

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. Vagar, aizved viņ'!

M a d e. Barona kungs, apžēlojaties!

V a g a r s. Ej tagad atpakaļ. Barona kungs padomās par tavu izlaišanu.

M a k s s f o n S t r o m b u r g s (caur zobiem). Jā, jā, jā...

M a d e (iedama atpakaļ). Mīļo vagar, aizmetat savu vārdu! Barons jums klausīs. Sakat, lai laiž mūs abus ar veco laukā...

V a g a r s. Sacīšu, sacīšu.

M a d e (kāpdama lejā). Kādu galu viss ņems... Kādu galu!

V a g a r s. Jaunzem, nāc nu tu!

8. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars.

Makss fon Stromburgs (lec augšā no krēsla). Vagar, man pietiek to kumēdiņ'!

Vagars (piesteidzas viņu mierināt). Vienu brīdi pacietību!

Makss fon Stromburgs. Ech! (Uzcērt dūri uz galda.)

9. skats.

Makss fon Strombugs. Vagars. Jaunzems.

Jaunzems (uznāk un paliek stāvam).

Vagars. Barona kungs, Jaunzems uznāca...

Makss fon Stromburgs. Ak viņ' uznāc? (Pacel galvu.) Paties... (Nervozi kravājas pa galdu.) So, so, so... Nu, Jaunzem, ko tev grib man teikt?

Jaunzems. Jūs mani saucāt.

Makss fon Stromburgs. Paties... paties... So, so. Vagar, cik viņ' to lon' prasīj' lielāk'?

Vagars. Divi pūru rudzu, trīs miežu, vienu zirņu, trīsdesmit rubļu naudas klāt, sievu dienas nost —

Makss fon Stromburgs. So! so! so!.. Un mazāk jūs nemaz nevar'?

Jaunzems. Nevaram. Vagars vēl piemirsa darba laiku un —

Makss fon Stromburgs. Jā, strādāt trīs stund' iekš dien' un paņemt kung' lon'!

Jaunzems. To nemaz neprasam. Dodat tik tādu loni, ka varam dzīvot. Tagad mums jau pavasarī aprūkst maizes...

Makss fon Stromburgs. Neēd' tik pulk'! Tad jums pietiks vis' gad'!

Jaunzems. Jūs prasāt tik daudz strādāt, ka nevar mazāk ēst...

Makss fon Stromburgs. Tev ir par daudz plat' mut'.

Jaunzems. Saku, kā ir.

Makss fon Stromburgs. Vai tev vēl ko grib man teikt?

Jaunzems. Kad jūs laidīsat mūs no pagraba laukā?

Makss fon Stromburgs. Tad, kad jūs būs' atteiks' no sav' duln' prasīb' un paliks' pēc

cilvēk'! Tu var' iet. Pasak' Bried', lai nāk'. Domāj', ko to būs vairāk prāt'.

Jaunzems (kāpdams lejā). Briedim tiešām vairāk prāta (pie sevis) kā tādām nelga kundziņam... (Pazūd.)

Vagars (brīdinoši). Jaunzem, Jaunzem... — Neaizmirsti pateikt Briedim!

10. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars.

Makss fon Stromburgs. Kā man niezēj' rok', kā niezēj'! (Uztraukts pieceļas un vicina pātāgu.) Lab', ka nu Bried' reiz'... Ech, vis' tād' uz stobr' gal'!

Vagars. Paciešaties, barona kungs... (Durvīs.) Tas labi, Briedi, ka tu neliec barona kungam gaidīt. Lūdzu, lūdzu.

Makss fon Stromburgs (tā satraukts, ka kājas dreb. Cenšas savaldīties. Stāv gabaliņu no durvīm, pātāgu paslēpis aiz muguras). Ech! So... so...

11. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars. Briedis.

Briedis (uznāk un paliek uz sliekšņa stāvam).

Makss fon Stromburgs. So!... so!
Labdien, Bried'!

Briedis (neuzticīgi). Labdien.

Makss fon Stromburgs. Nāc tālāk'. Nebaid'. Es tev nekodis'. Es tokš ir cilvēk'.

Briedis. Jūs esat... — cilvēks? (Paspēr soli.) Bet pirmīt —

Makss fon Stromburgs. So... so... so... To bij pirmīt. Tag' es pārdomājs. Es grib' ar jums izlīgt mier'. Ar lab'.

Briedis. Prātīgs vārds. Mēs jau arī neko necilvēcīgu neprasam. Gribam tik, lai mums drusku labāk ietu...

Makss fon Stromburgs. Va' tag' jums iet slikt'?

Briedis (pasper vēl pāris soļus). Labi jau neiet. To jūs paši redzat. Mēs gribam strādāt, bet mēs gribam arī, lai par mūsu darbu kaut cik maksā.

Makss fon Stromburgs (uzmanīgi tuvojas Briedim). Ak jūs grib', ai jums maksā?

Briedis. Jā, to mēs gribam.

Makss fon Stromburgs (palecas un cērt Briedim ar pātagu). Ta' še tev to maks'! Še rudz', še —

Briedis (sastejas un ar spēcīgu rokas belzienu barona krūtīs atgrūž to prom). Nost, ķēms!

Makss fon Stromburgs (atmuguriski balansēdams līdzsvaru nokrīt uz balkona durvju kāpēm). **Zum Teufel!** — — Es tev rādīs' baron' sist! (Ķer makstī pēc revolvera. Izrāvis šauj, bet revolveris nedarbojas.)

Briedis (tiklīdz barons ķer pēc revolvera, lec pie durvīm, atrauj tās un pazūd, aizcirdams aiz sevis durvis).

12. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars.

Makss fon Stromburgs (grib skriet Briedim pakal). Es viņ' nošaus' kā sun'! Man sist? Man, baron' fon Stromburg'?!

Vagars (attur). Barona kungs, neejat! Es jūs lūdzu... Tumsā jums pašiem var iziet slikti.

Makss fon Stromburgs. Tu nāks' ar lamp'!

Vagars. Vēlāk, barona kungs. Drusku vēlāk. Tad Briedim tā lielā dūša būs norimusies.

Makss fon Stromburgs. Kā viņ' drīkst man sist? Man, paš' baron' lielkung'?

Vagars. Vēlāk jūs viņam visu varēsāt atdarīt. Tikai tagad nē... Barona kungs, iedzerat vienu glāzīti, un jūs redzēsīt, ka man taisnība.

Makss fon Stromburgs (dzer). Man sist?

Vagars. Varbūt vēl vienu?

Makss fon Stromburgs. Lai iet! (Izdzēris.) Pagaid', tu bandīt!

13. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars. Ziediņa.

Ziediņa (ienāk. Uzposusies. Bailīga. Saraujas, kāpjjas atpakaļ). Dievs, stāvi man klāt!

Makss fon Stromburgs. Vagar, kas to par siev'?

Vagars. Tā, barona kungs... Tā ir... Ei, kā tevi sauc?

Ziediņa. Ziediņa... Atraitne Katrīna Ziediņa...

Vagars (smejas). Ziediņa! — Barona kungs, tā ir dieniece atraitne Ziediņa. Dzīvo tanīs pašās mājās, kur Osis, Rudzis... Dikti kāra uz precēšanos, barona kungs.

Makss fon Stromburgs. So, so, so. Ach tev' dikt' grib' precēt'?

Ziediņa (skrej lejā pie barona. Saķer tā rokas un ilgi skūpstā). Barona kungs... Cienīts žēlīgs lielskungs...

Makss fon Stromburgs. Tu tokš es vien' prātīg' siev'!

Vagars. Viņa pat pārspēj Rudzi!

Makss fon Stromburgs. To man patīk...

Ziediņa. Es jūs vienmēr aizstāvējusi. Ari tagad vēl, barona kungs.

Makss fon Stromburgs. Ta' tev izpildījs to mīl' Diev' pavēl'... Es tev' par to nebūš' aizmirst.

Vagars (viltīgi). Nu, Ziediņ, kas jauns?

Ziediņa. Es atskrēju pateikt, kur atrodas jaunais Osis...

Makss fon Stromburgs (ārkārtīgi priecīgs). Tu zin', kur to buntavniek ir!?

Vagars. Barona kungs, klusāk. Ka nedzird tur tie... (Rāda uz mazajām durvim.)

Makss fon Stromburgs. Tev taisnīb'... (Draudzīgi pavēl Ziediņu nostāk. Visi trīs čukstoši sarunājas.) Nu?

Ziediņa. Viņi apmetušies Vilku biezoknī...
Makss fon Stromburgs. Vagar, kur to viet ir?

Vagars. Kā tu to zini?

Ziediņa. Vilma teica... Viņa, redzat, ir Valda brūte...

Makss fon Stromburgs. Vai tur richtig' viņ' ir? Vai tu nekrāp?

Ziediņa (aizkārti saslejas). Barona kungs! Es lai jums stāstītu niekus?!

Makss fon Stromburgs. Nu lab', lab'. Ja tev būs' teikus' patiesīb', tad es tev lab' samaksās'.

Ziediņa. Barona kungs, es vairāk nekā negribētu, kā to vien, lai Rudzis būtu mežsargs, un jūs viņam liktu mani ņemt sev par sievu...

Makss fon Stromburgs (smejas). Tik vien? To es var'. Tu būs' Rudz' siev'. Jūs ab' lab' sapas'.

Ziediņa. Paldies, barona kungs, pulka paldies! (Vairāk reizes skūpstā baronam rokas.) Nu es tečešu mājās... (Grib iet pa mazajām durvīm.)

Vagars (attur). Tur nē, tur nē. Es tevi izlaidīšu pa kungu durvīm.

Makss fon Stromburgs. Jā, vagar, izlaid viņ' pa parād' durv'. To krietn' siev' to god' ir pelnījs.

Vagars (izlaiž Ziediņu pa parādes durvīm, tās atkal noslēgdams).

14. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars.

Makss fon Stromburgs (priecīgs berzē rokas). To bij vien' negaidīt' ziņ'! Vien' gauž' priecīg' ziņ'.

Vagars. Barona kungs, jums Rudzis ar Ziediņu katrā ziņā jāsaprecina. Un kāzas vajadzētu izrīkot muižai. To viņi ir pelnījuši...

Makss fon Stromburgs. Ka vis' no-
kartos', to mēs izdarīs'.

15. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars. Rudzis. Vilma.

Rudzis (ienāk. Aiz viņa Vilma). Barona kungs,
mēs akurāt laikā klāt...

Makss fon Stromburgs. To ir tav'
meit', Rudz'?

Rudzis (skrien lejā). Jā, barona kungs...
Mīļš bērns, barona kungs. Tikai neklausa reizēm...

Makss fon Stromburgs. Nu nāc tokš
uz zem', bērni'...

Vilma. Izlaižat vecos Ošus!

Makss fon Stromburgs. Laist lauk'
vec' Oš' — Hahaha! To es nedarīs'! Tik smuk' tu
nees', lai par tav' ģīm' redzēšan' vien' laist' viņ'
lauk'.

Vilma. Nu, tad — es aizeju! (Virzās uz dur-
vim.)

Makss fon Stromburgs. Pag! Vai tu
zin', kur ir Vald' Os'?

Vilma. Ko?... Un tad? — —

Makss fon Stromburgs. Tad mēs ru-
nās' tālāk'.

Rudzis. Zin, zin, barona kungs!

Vilma. Tēvs! — — Ak tad tāpēc tu mani at-
vedi?!

Makss fon Stromburgs. Ja tu man ne-
teiks', es iemetīs' tav' tēv' iekš pagrab' pie to cit'!

Vilma. To jūs nedarīsāt. Mans tēvs jums
par daudz noderīgs. Un ja gribat — metat! Man
nav žēl...

Rudzis. Meit, meit, kā tu runā! Tu grēko
gaišā dienas laikā...

Vilma. Labāk stāvi klusu! Tu esi sagrē-
kojis tik daudz, ka nevari panest.

Makss fon Stromburgs (piesper kāju).
Vai tu man teiks', oder nē!?

Vilma. Izlaižat Ošus.

Makss fon Stromburgs (brīdi nervozi staigā). Vagar, pasauc to vec' Oš'. Sak', ka es grib' viņ' laist lauk'...

Vagars. Rudzi — pasauc.

Rudzis (skrej pie durvīm; priecīgs). Osi! Vecais draugs, nāc laukā. Abi divi! Barona kungs jūs atsvabina...

Makss fon Stromburgs. Rudz', tu negroz' man' vārd'!

Rudzis. Barona kungs, laižat tos vecišus laukā! Es jūs karsti lūdzu... (Steidzas bučot baronam rokas.) Tad varēšu mierīgu sirdi skatīties nāvei acīs...

16. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars. Rudzis. Vilma. Made. Osis.

Osis (iznāk, atspiedies uz nūjas). Rudzi, ko tu teici? Mūs laiž ārā?

Made (klupdama izskrej). Barona kungs, kur jūs esat? — Nekā neredzu...

Vilma (nenociešas; skrej lejā pie Mades). Māt! Kāda tu pārvērtusies!...

Made. Kas tad te... Vilmiņa, bērns! Vai tu atbrauci mums pakaļ? (Raud.)

Vilma. Māt... māt! Neraudi...

Made. Tas no priekiem, meitiņ... No priekiem. Nu būsim atkal mājās. Diez' ko mani čūčiņi... Vai Zīmaļa nebūs aizmirsusi?

Rudzis (nevajadzīgi darbojas ap mazajām durvīm — vairās citu skatu).

Osis. Māt, iesim. Man te grūt...

Made. Jā, jā. Iesim... Meit, ved mani. Es nekā nevaru redzēt. Man tās acis pagrabā pavisam samaitājušās...

Vilma. Gan atlabs. (Ved Madi uz durvīm.) Te trepes. Cel kājas uz augšu...

Makss fon Stromburgs (paklusi). Vagar! (Pamet pirkstu.)

V a g a r s (piesteidzas. Saņēmis klusu rikojumu, aizsteidzas pie balkona durvīm. Iztaģīgi). Tepat, tepat. Būs taisnāk. (Attaisa durvis.) Tā, tā. (Vilmai.) Tagad es viņu palaidīšu. Paej Osim pretī. Viņam pa trepēm grūt.

M a d e. Viņš jau pavisam savārdzis...

V a g a r s. Kā tad, kā tad. (Izlaiž pa durvīm.) Staigā laimīga!

O s i s (kāpdams pa trepēm). Kur tad māte aizsteidzās?

V i l m a. Jau laukā... Upā, vēl vienu un tad augšā.

O s i s. Tā, tā. Nu es pats. Te jau līdzens...

V a g a r s (pie durvīm sagaida). Kā tad, kā tad. Kā galds... (Neuzkrītoši aizstājas Vilmai ceļā.) Sieva, rau, lejā gaida. (Izlaiž pāri sliexsnim.) Vesels, Osil (Aizcērt durvis un pieslēdz. Atslēgu izrauj. Tāpat dara ar otrām.)

17. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars. Rudzis. Vilma.

M a k s s f o n S t r o m b u r g s (uzgriezdams ūsas). So. Nu tu palik' iekš' to tukš' viet'!

V i l m a (saprot, kas noticis). Ko?! (Skrej pie durvīm, rausta tās.) Tēvs, palīdzi man! (Skrej lejā pie tēva.) Palīdzi! Mīļais, labais tēti... (Apķeras Rudzim ap kaklu.)

R u d z i s (apjucis). Ko es... ko es... Meit, barona kungs, skatās...

M a k s s f o n S t r o m b u r g s. Vagar, iaved Rudz' iekš' ķēķ' pie saimniec', lai viņ' to lab' pabarō.

V i l m a. Tēvs, neej! Es tevi lūdzu... Neatstāj mani vienu!

R u d z i s. Ko tad es varu... Ja barona kungs liek, tad jāklausa. (Raisās no Vilmas vaļā.) Es neko nevaru...

V a g a r s. Rudzi, nāc; nekavē laiku!

V i l m a (atlaižas no tēva). Ej... Nu ej! Tu esi

izsalcis... Tevi barona saimniece pabaŗos... Tas — tas nekas, ka tava meita paliek ŗai ŗausmu bedrē!

Rudzis. Nu ko tad es varu... Es jau neko... Barons...

Vagars. Nāc ātrāk! (Atslēdz durvis un abi ar Rudzi iziet.)

Vilma. Tēvs! (Grib skriet viņam pakal, bet barons aizstājas ceļā.)

18. skats.

Makss fon Stromburgs. Vilma.

Makss fon Stromburgs. Nelon...

Vilma. Laiŗat mani!

Makss fon Stromburgs (ŗer viņai pie krūtīm). Och!

Vilma (iecērt baronam plīķi). Negrābstaties!

Makss fon Stromburgs. Ko?! (ŗer no galda pātagu un uzcērt Vilmai pa pleciem.)

Vilma. Ai!

Makss fon Stromburgs. Es tev mācīs', kā uzvest' pie baron'.

Vilma. Laiŗat mani laukā!

Makss fon Stromburgs. Sak', kur paslēps tav' brūtgan' Vald' Os'?

Vilma. Kas jums par daŗu!

Makss fon Stromburgs. Lab'. Es tev atdos' sav' kareiv'. To mīl' sieviet', vēl tād' nevainīg' brūt' kā tu. (Iet pie galda, kur zvana poga. Roka paliek gaidās.) Vēl tev laik' pateikt.

Vilma (lūdzas). Barona kungs, nedarat tā! Esat — cilvēks!

Makss fon Stromburgs. Sak', kur ir Vald' Os'?

Vilma. Nezinu...

Makss fon Stromburgs. Nemelo! Tu zin' gan! — Nu — viens —

Vilma. Barona kungs, ļaujāt man un Valdim dzīvot!

Makss fon Stromburgs. — div' —
Vilma. Es jūs lūdzu! Mīlais barona kungs!
(Nokrīt barona priekšā ceļos.) Barona kungs!...

Makss fon Stromburgs. — trīs! (Nospiež pogu. Dzirdams spalgs zvans.)

Vilma (iekliežas). Barona kungs! (Galva nosligst uz krūtīm.)

19. skats.

Makss fon Stromburgs. Vilma. Landvērists.

Landvērists (iesteidzas no labās puses. Militāri).
Herr Baron!

Makss fon Stromburgs. Rufe Herrn
Leutnant!

Landvērists. Ich werde es erfüllen, Herr
Baron! (Prom.)

20. skats.

Makss fon Stromburgs. Vilma.

Vilma (atžilbst). Barona kungs, neizpostat
manu dzīvi! Ļaujiet man dzīvot! (Sabrūk uz grīdas
un raud. Pēkšņi saslejas.) Nē, darāt ar mani, ko gri-
bat. Atdodat mani saviem kareivjiem, mokāt
mani, — es neteikšu! Dzirdat — es neteikšu, kur
viņi ir! — — (Salūzt sevī.) Barona kungs, es esmu
jauna, man visa dzīve vēl priekšā... Laižat mani
laukā! Barona kungs, esat žēlīgs! Barona kungs...
(Paceltām rokām un uz ceļiem rāpo pie barona.)

Makss fon Stromburgs. Teic, kur ir
Vald' Os', tad es tev' izlaidīs'.

Vilma (sabrūk, šņukst). Barona kungs...

21. skats.

Makss fon Stromburgs. Vilma. Leitnants.

Leitnants (ienāk. Militāri sveicina un paliek pie
durvīm). **Herr Baron,** ich bin gekommen!

Makss fon Stromburgs. Gut. Warte
etwas.

Vilma. Barona kungs... (Pieejas.)
Leitnants. Ein hübsches Mädel! Stüss
wie eine Erdbeere...
Vilma. Barona kungs!
Makss fon Stromburgs. Teiks'?
Vilma. Ļaujāt man dzīvot! — —
Leitnants. O, du süßes Zuckerchen!
Makss fon Stromburgs. Willst du?
Leitnants. Ja, Herr Baron!
Makss fon Stromburgs. Nimm!
Leitnants. Danke schön, Herr Baron! (No-
lec no paaugstinājuma un skrej pie Vilmas.)
Vilma (cīnās ar sevi). Barona kungs, es —
teikšu — —
Makss fon Stromburgs. Wart!
Vilma (lielām mokām). Viņi ir — — mežā...
(Apstājas.)
Makss fon Stromburgs. To es jau
zin'... Aber iekš kur' viet'?
Vilma. Nē, es nevaru! Es neteikšu, darāt
ar mani, ko gribāt!
Makss fon Stromburgs. Lab'. Herr
Leutnant! (Norāda uz Vilmu.)
Vilma. Barona kungs! Viņi ir — — (le-
klijas.) Ai! (Pēkšņi apklust. Mirkli vēro baronu.)
Makss fon Stromburgs. Nu?
Vilma (uztraukumā visa dreb). Viņi ir... viņi
— pie Melnās akas —
Makss fon Stromburgs (ārkārtīgi sašu-
tis). Nemelo! Viņ' ir iekš Vilc' biezokn'!
Vilma. Vilku — — Nē, nē! Tur nav, ba-
rona kungs! (Pieskrej baronam un satver tā roku. Lū-
dzoši raugās baronā.)
Makss fon Stromburgs (atgrūž, igni).
Herr Leutnant! Nimm!
Leitnants. Danke schön, Herr Baron!
(Grābj Vilmu ciet.)
Vilma. Nē. Nost, riebekli! (Notriec leitnantu
sānis. Skrej uz balkona durvīm, bet barons viņu saķer.)

Makss fon Stromburgs. Nekur tu neies!

Vilma (cinās). Laižat!

Leitnants (sagrābj Vilmu par jaunu). Komm, komm...

Vilma. Palīgā, palīgā!

Makss fon Stromburgs (uzcērt Vilmai ar pātagu). Tur' mut'!

Leitnants. O, du süsnes Zuckerchen! (Ievēl Vilmu pils istabās. Durvis paliek pusviru.)

Makss fon Stromburgs (nervozi staigā). To latvieš' ir vien' stūrgalv' cilvēk'!

22. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars.

Vagars (ienāk). Barona kungs, Rudzis ēd lieliski!

Makss fon Stromburgs. Ienes viņ' šo šnab' pudel' ar'. Lai vīr' iedzer.

Vagars. Ak tad viņa pateica gan?

Makss fon Stromburgs. Nē. Meloj'! Saprot' — meloj'!

Vagars (pārsteigts). Meloja... To es nesa-gaidīju!

(Dzirdami Vilmas kļiedzieni.)

Makss fon Stromburgs. Ech, to leitnant' ir kā vien' jaun' puik'! Nevar niek' meit' valdīt! (Iesteidzas istabā.)

23. skats.

Vagars viens.

Vagars (pieiet galdam un, pacēlis šnabja pudeli, skatās, cik iekšā). O, te vēl pulka... Pāris čarkas mazākais man! (Dzer.)

(Šai laikā mazās durvis lēni atveras un parādās Brieža galva.)

Ātri visapkārt apskatījies, pazūd. Durvis paliek pusviru.)

Vagars. Vēl vienu un tad Rudzim... (Dzer.) Tas Rudzis tik ir tēvs! Ha, ha! (Paņem pudeli un iet.)

ierauga pusatvērtās durvis. Pieiet aiztaisīt. Tiklīdz talsa ciet, no otras puses pretspiediens. Tikko atlaiž, lai redzētu, kas tur ir, durvis atveras līdz galam, un uz sliedīša stāv Briedis, Jaunzems un vēl kāds lejāk.) **Trakie! Ejat atpakaļ... Tūlīn barons nāks!**

24. skats.

Vagars. Briedis. Jaunzems.

Briedis (sagrābj vagaru aiz rīkles). **Klusu!**

Vagars (gārdzoši). **Pa—lī—gā! Pal — —**

Briedis. **Klusu, tu — —** (Sapurina vagaru un spēcīgu grūdienu nosviež zemē.) **Guli, maita!**

Jaunzems (sauc lejā). **Ātrāk, ātrāk!** (Abi pieskrej balkona durvīm. Atraduši tās noslēgtas, skrien pie otrām.)

Briedis. **Pa tām nevar... Jāskrien daudzām istabām cauri.**

Jaunzems. **Kur tad?** (Metas otrreiz pie balkona durvīm. Neizdodas tās atvērt.)

Jaunzems. **Pa logu!** (Pieskrej, rausta, bet tas neiet vaļā.)

Briedis. **Sist laukā!** (Grasās sist.)

Jaunzems. **Būs troksnis!** (Lūko attaisīt.) **Veras!** (Izlec laukā.) **Nesat ātrāk!**

Briedis (arī izlec). **Ātrāk!** (Dzirdami Vilmas izmisuma saucieni: Varmākas! Necilvēki! Palīgā! — bet tad pēkšņi paliek klusu.)

Divi vīri (nes Velēnu, bet izdzirduši kliedzienu, paliek stāvam).

Vagars (sakustas, sprauslā, mēģina piecelties). **Ve—elns!** (Atkrit atpakaļ.)

Vīri (pamet Velēnu uz trepēm un paši skrien uz logu. Izlec un pazūd kopā ar Briedi un Jaunzemu).

Velēns (lūko piecelties. Paceļas pusstāvus, bet tad krīt atpakaļ un paliek uz sliedīša, ar muguru pret durvju stenderi). **Draugi, neatstājat mani!** (Izstiepj rokas uz loga pusi.) **Neatstājat...**

Vagars (par jaunu ceļas. Nu izdodas. Paliek sēdot. Izgroza galvu uz visām pusēm, izspaida to. Skatās ap-

kārt. Ierauga Velēnu). Ko tu... Kur tie citi? (Saprot, ka aizbēguši.) Baron! Baron!

25. skats.

Makss fon Stromburgs. Vagars. Velēns.

Makss fon Stromburgs (ieskrien). Kas ir? Ko tu uz grīd' sēd'?

Vagars. Barona kungs, viņi — aizbēga! Mani gandrīz nožņaudza...

Makss fon Stromburgs (pārvērstā balsī iekliedzas). Ko?!

Vagars (norāda uz Velēnu). Tas vien palicis...

Makss fon Stromburgs (izrauj revolveri no maksts un šauj uz Velēnu. Tas, lodes ķerts, salīgojas un novelas pa trepēm lejā). To ir briesm'! (Skrien pie durvīm pa labi.) Herr Leutnant! Alle zu den Waffen! Die Bolschewiken sind entsprungen! (Skrej atpakaļ.) Vagar, skrien dabū zirg'!

Vagars (gurdi celas augšā). Barona kungs, es nevaru... Tikko kājās turos...

Makss fon Stromburgs. Kur to Rudz' ielīd'? (Izskrej pa kreisi.)

Vagars (lēni izčāpo viņam pakaļ).

26. skats.

Landvēristi. Leitnants. Vilma.

(Pēc brīža izskrej apbruņojušies landvēristi un pazūd barona pēdās. Tad izskrej leitnants, kārtodams savu uzvalku un vilkdams šauteni. Kad arī tas aizgājis, izskrien Vilma. Viņai virsdrēbes noplēstas. Apakšsvārki saplēsti, vietām redzama kaila miesa. Galīgi nomocīta. Skriedama pāri istabai klūp uz izlijušā šnabja.)

Vilma (brīdi paliek guļus; tad uzlec kājās. Skraida pa istabu, jo apjukumā nezina izeju). Ak! Vai man šai moku bedrē būs jānobeidzas?! Kur izeja?! (Pieskrej mazajām durvīm, grib tur iet, bet iekliedzas un kāpjas atpakaļ.) Cilvēks — mironis!... Nē, nē... Laukā!

(Skrej uz balkona durvīm. Rausta tās.) Ciet!... Vai tie-
šām... vai tiešām — — (Ierauga logu, metas pie tā.)
Vaļā!... (Lec laukā un pazūd tumsā.)

Priekškars.

Ceturtais cēliens

Mežā.

Neliels laukums biežoknī. Laukuma vidū ~~paris~~ lielas egles, kuŗu zari tālu pārklāj to. Zem eglēm ugunskurs. Ap to bēgulotāji snaužot sēž kā nu kuŗais, tomēr tā, lai vairāk gūtu ugunskura siltumu. Koki piesniguši.

Nakts. Mēnesnīca.

1. skats.

Valdis. 1. puisis. 2. puisis.

1. puisis (paceļ galvu, apskatās apkārt, nodrebinās un piemet ugunskuram). Gandrīz izdzisis... Nosal-sim kā prūsaki! (Sametis žagarus un sasildījis rokas, ieraujās mētelī un snauž.)

2. puisis (pēc brīža strauji pietrūkstas). Ko? (Skatās apkārt.) Sapnis... (Sildās.) Ak tu siltā uguntiņa!

1. puisis (snauzdams). Pieskati, ka neiz-dziest.

2. puisis. Miegs lien virsū kā kaskotie nā-ves galvas...

1. puisis. Paliec brīdī nomodā. Gribu kaut desmit minūtes aizvērt acis...

2. puisis. Labi. Lūkošu. (Met ugunskurā ža-garus un klusi dungo kādu dziesmas motīvu.) Āā... (Zā-vājas.) Tīri negals! Kas nekaitētu, ja miega pa-saulē nebūtu... (Lūko svilpot.) Neskan... (Brīdī sēd mierīgs, kad galva arvien lejāk slīgst, saļeças un gaiņā rokām.) Tiš! Prom! Ko lien virsū! (Skatās uz Valdi. Pakustina to mazliet un klusu sauc.) Valdi... Esi aiz-midzis? — Nu guli, guli...

Valdis (pēc brīža atmostas). Rīts jau? (Skatās pulksteni.) Div — divpadsmit. Pati spoku stunda...

2. puisis. Tāpēc man acis līp kopā kā trakas.

Valdis (skatās pulkstenī un rēķina). Piecpadsmiit pēc vienpadsmitiem... Vēl desmit minūtes.

2. puisis. Ko, un tad mums diviem jāiet? (Rāda uz gulētāju.)

Valdis. Jā. Vienu stundu. Teiksim — līdz pus diviem. Varēsāt izturēt?

2. puisis. Mēģināsim. Rasi tur tik traki miegs nenāks.

Valdis. Ilgi tā necietīsim...

2. puisis. Kaut kur mājās vēl bailīgāk. Būtu vasara — cita lieta!

Valdis. Kas tad nekaitētu! Dzīvotu izkreklējušies.

2. puisis. Diez' kā mūsējiem pa fronti? Žēl, ka nav avīzes...

Valdis. Vakar vakarā stipri velēja uz Liepājas pusi. Laikam uzbruka.

2. puisis. Ka tik puikas varētu Liepāju nosargāt. Būtu labi apbruņoti, tad baroneļi justu, kas ir latvietis! Bet tagad... Flintes salasītas žogmalās, patronas bieži aptrūkst...

Valdis. Slikti mums iet uz visas līnijas... (Skatās pulkstenī.) Laiks.

2. puisis (ceļas augšā, staipās). Uū... Augstāk vēl aukstāk! Brrr! (Piegrūž gulētājam.) Ei — celies! Jāiet uz posteni.

1. puisis (pietrūkstas). Ko?

Valdis. Jāiet nomainīt Vindolu un Alfrēdu.

1. puisis. Nemaz netik... Tā gribētos gulēt...

2. puisis. Gulēsi, kad būsi lodes sarijies!

1. puisis. Nu, līdz viņi man, tad paši kāds ducis atstieps lekas. (Ceļas kājās.) Mana pagale ber lodes kā pa drāti! (Paņem šauteni un pārliecinās, vai pielādēta.) Ļesim. Viņi būs nosaluši.

2. puisis (pielādē savu šauteni un uzmet plecos).

Valdi, uzber žagarus, lai lielāka liesma. Būs sil-
tāk. (Abi prom.)

Valdis. Gan jau, gan jau.

2. skats.

Valdis viens.

Valdis (sabriksta ugunskuru. Sildās. Domīgs). Diez
kā viņiem muižā? — Kāpēc man vajadzēja tā da-
rīt?! (Iespiež galvu rokās.)

3. skats.

Valdis. Alfrēds. Vindols.

Alfrēds (uzskrej, rokas velēdams gar sāniem).
Salst kā traks! (Sildās.) Utititī! Tā, tā, tā... —
Miegs nenāk?

Valdis. Kā ne. Bet te jau nav gulēšana.

Vindols (uznāk). Alfrēd, tik traki nesildi.
Sāpēs pirksti.

Alfrēds. Domā?

Vindols. Paberz brīdi sniegā. Tad sāpes
nebūs.

Alfrēds. Tev nesalst?

Vindols. Esmu pieradis. Kažoks ari diez-
gan izturīgs.

Alfrēds. Jā, kur mēs tādu ņemsim...

Vindols. Nedomā, ka kungu manta. Paša
šūdināts. Desmit gadu atpakaļ. Paskat, krāgai
vilna iet nost kā bukam spalva...

Alfrēds. Tu pārprati mani. Nedomāju,
ka tu to no kunga. Tu tāds neesi. Nē, Vindol, tu
tāds neesi...

Vindols (sildās). Salst gan šonakt.

Alfrēds. Kamēr degunu silda, mugura
ragā.

Vindols. Valdi, ko tu tik skumji?

Valdis. Neko. Tāpat vien... Kad cilvēks
negulējis, izsalis, kā mēs, un kad vēl katru mirkli
jābūt nomodā par savu dzīvību, — tad, draugi,
reizēm krūtīs iezogas tāds mazs urbējs...

Alfrēds. Jāuzmet, lai lielāks siltums.

Vindols. Tev taisnība. Ari es to izjutu uz krauli stāvot... Bet... — tādēļ nebūsim glēvuļi!

Valdis. Nē, to nekad! Mums jāuzvar vai — jāmirst.

Alfrēds. Mīļie, ko jūs par tādām lietām... Mums jādzīvo — mēs dzīvosim! Mums ar Valdi jāapsievojas, jāpiedzīvo ducis bērnu, tie visi jā-uzaudzina un tad tik varēsīm sākt domāt par miršanu.

Vindols. Vai ducis nebūs par daudz?

Alfrēds. Kas tas ir, tādiem, kādi mēs? — Nieks! Vai ne, Valdi?

Valdis. Nezinu...

Vindols. Kad apprecēsies, paliksi lēnāks. Redzēsi, ka bērni nemaz nebirst kā no pilnības raga... Un ja pāris, trīs sāksi audzēt, tad gri-
bēsi, kaut vairāk nerastos.

Alfrēds. Domā?

Vindols. Tici. Es puisī tāpat runāju, kā tu. Bet tagad, — pieliec labāk kādu žagaru.

Alfrēds (uzmet). Beidzami. Jāiet palūkot. Sasildīšu tik rokas vēl. (Sildās.) Tā. Labi, ka mē-
ness spīd. Tumsā būtu pavisam neomulīgi. (Prom.)

4. skats.

Valdis. Vindols.

Vindols. Valdi, tu nesalsti? Varētu savu kažoku...

Valdis. Ko nu! Tik traki jau nav...

Vindols. Uzsedz vien. Sasilsi, un tad būs labāk. (Novelk kažoku un uzklāj Valdim uz pleciem.)

Valdis. Tev tak pašam vajaga.

Vindols. Man nav auksti. Vēl diezgan daudz palika mugurā.

Valdis. Ech, Vindol, kaut viss ātrāk beigtos! Tad cilvēki varētu mierīgu sirdi strādāt, dzīvot...

Vindols. Jā, pašreiz pavisam nenoteikts stāvoklis. Pašiem sava valdība ir, bet tā vairāk nekā nespēj, kā glābties uz kuģa...

Valdis. Bet kad mēs to landvēru ar visiem foniem iztrieksim no savas zemes, tad dzīvosim kā sirds kāro! Pašu valdīšana paliek pašu.

Vindols. Jā, tad gan būs jauki. Un ja vēl savu zemes stūrīti dabūsim, — tad nekur pasaulē nebūs tik labi!

Valdis. Tad ir kalps būs savs kungs! Ari, sēji ko gribi un kad gribi. Līst lietus — paliec istabā, pietaisi šo, to. Nevajadzēs līdz celim brist dubļos arklam pakaļ... Izarsies labā laikā...

Vindols. Un kur tas jaukais skats: ik pa pāris simts soļu paceļas neliela mājiņa, baltu skaidu jumtu, vieglu sētu apkārt... Bērni vakaros pārdzen lopus, tu sagaidi tos, nokop, padari, kas darāms un laikus liecies uz ausi. Rītā spirgts ķeries darbam klāt...

Valdis. Jā, tad latviešiem būs pienākuši tie laiki, ko citas tautas sen jau dzīvo!

Vindols. Latvieši tad dzīvos savā brīvā Latvijā!

Valdis (sajūsmā).

Mēs gribam būt kungi mūsu dzimtajā zemē,
Mēs gribam paši sev likumus lemt:
Tā zeme ir mūsu, tās pilsētas mūsu, —
Mēs negribam lūgt to, kas mūsu, bet jemt!

5. skats.

Valdis, Vindols, Osis.

Osis (jau agrāk uznācis no mugurpuses). Kaut tā piepildītos!

Valdis. Tēvs — tu!? (Pieskrej tēvam.) Saki, kā muižā? Ko kalpi?

Osis. Traki, pavisam traki... Esmu gaužam piekūsis.

Valdis. Sēsties. (Apsēdina tēvu ugunsкура tuvumā. Uz pleciem uzsedz Vindola kažoku.)

Osis. Baru kalpu apcietināja. Briedi, Jaunzemi, Velēnu, māti, mani, — visus mūs iemeta moku kambarī...

Valdis (pašpārmetumos). Kāpēc man vajadzēja bēgt?! Citiem pārmetu mazdūšību, bet pats pirmais tāds biju!

Vindols. Valdi, tu atkal jau tā... Nu saproti reiz — tu nebūtu varējis nekā grozīt. Vienīgais — tagad gulētu auksts...

Valdis. Tad būtu izturējies līdz galam!

Osis. Dēls, arī tagad tu esi to panācis. Nedomā: — tie, kas tavā vietā atrodas pagrabā, nekurn. Nē. Viņu spars divkārtojies.

Vindols. Nu redzi nu!

Osis. Viņi no sirds priecājas, ka tu dzīvs izspruki drošai nāvei...

Valdis. Bet tagad to saņems manā vietā!

Osis (atspiež galvu rokās, smagi nopūšas). Varbūt... Pili atkal plūst kalpu asinis... Un neviens tās nevar apturēt!

Valdis (lielās sāpēs). Aā! Es — glēvulis! Kāpēc man vajadzēja bēgt! Kāpēc?!

Vindols. Valdi, ar tavu nāvi būtu nokauta arī kalpu pretestība. Un tas būtu daudz sliktāk kā tagad...

Osis (turpina). Velēnu Rudzis ienesa nešus: miesa atsista no kauliem, viena acs beigta, lūpas pušu...

Valdis. Bende! Ben—de! (Krata dūri.)

Vindols. Ko tas Rudzis... Tu teici, Velēnu ienesis?

Osis. Viņš mūs sargāja, lai neizmūkam.

Valdis. Rudzis!?

Vindols. Tas pats ir. Citā ceļā barons nebūs dabūjis zināt.

Osis. Rudzis mežsarga činā.

Valdis. Nelga!

Osis. Tomēr ļaunu prātu neturat uz viņu. Ja mēs tikām laukā, tad, droši vien, viņam tur laba daļa nopelnu. Tiesa, Vilma jau arī līdzēja...

Valdis. Vilma? Ko tad viņa varēja?

Osis. Nezinu. Bet kad iznācām no pagraba, viņa bija barona istabā. Izvadīja mūs, un nezinām, kur pati palika... Mājās vēl nepārnāca.

Valdis. Vilma palika pie barona?

Osis. Nezinu, dēls. Nekur neredzējām. Skatījāmies apkārt, saucām, — nav.

Valdis (arvien vairāk uztraucas). Vai viņa viena pati palika barona istabā?

Osis. Laikam barons arī, un vagars, un viņas tēvs...

Valdis. Tas ir briesmīgi! Tas nelietis viņai ko nodarīs... Vindol, nāc iesim uz muižu! (Nem savu šauteni.)

Osis. Dēls, tu traks esi?!... Neej, neej! Varbūt Vilma tagad mājās... Tu dzīvs vairs neatgriezīsies...

Valdis. Lai! Man jāiet! Jāatbrīvo kalpi un — Vilma...

Vindols. Draugs, padomā, ko gribi darīt! (Satver viņu.) Mēs aiziesim tik savu nāvi saņemt...

Valdis. Bet Vilma! — — To es viņam nepiedošu! Nepiedošu! (Piespiežas kokam un špukst.)

6. skats.

Valdis. Vindols. Osis. Alfrēds.

Alfrēds (uznāk ar žagaru klēpi). Ciemiņš! Lieiski, lieliski... Nu zināsim, kas jauns!

Osis. Ko nu, Alfrēd... Nav jau nekādas jaukāšas ziņas...

Alfrēds. Nekas. Tās nāks vēlāk. Tagad jābūt mierā, kādas ir. — Nu, kā pa mājām? Ko manējie? Ko vecais ražo?

Osis. Vecais Velēns... (Krekst.) Km! km! Kā lai tev saku...

Alfrēds. Sper tik vaļā!

Osis. Guļ muižas pagrabā...

Alfrēds. Pagrabā — — muižas pagrabā?

Osis. Mēs visi tur bijām. Viņš palika...
Sasita. Gaužam sasita...

Alfrēds. Mans tēvs guļ muižas pagrabā...
(Galva nosligst uz krūtīm. Tā brīdī sēd. Tad skaļi iekliežas un sabrūk.) Tēvs! Tēvs!

Vindols. Draugs, saņemies... Zini, mēs mežā. Var izdzirdēt. Klusa nakts...

Osis. Jums vajadzētu bēgt. Vienalga, kur. Te nedroši. Tāpēc atsteidzos.

Vindols (nodarbodamies ap Alfrēdu). Tā būs jādara... Alfrēd, apmierinies. Apmierinies, draugs!

Valdis (pieiet Alfrēdam). Alfrēd, mums jābūt stipriem!

Alfrēds. Tev viegli teikt... Tev tēvs nemirst muižas pagrabā...

Valdis. Man — Vilma...

Alfrēds. Vilma?

Valdis. Jā. Ari muižā...

Alfrēds. Esmu mierīgs, Valdi. (Pieglaužas Valdim.) Es gribu būt tikpat stiprs kā tu...

Valdis (valdīdamies). Tikpat stiprs... Alfrēd — — (Glāsta Alfrēdu.) Saņemies... Būsim — stipri!

7. skats.

Valdis. Vindols. Osis. Alfrēds. Lūks.

Lūks (uznāk). Tā, tā... Nu reiz atradu!

Vindols. Lūks! Nu, tas ir, tas ir, — nāc tak ātrāk pie uguns! Tu esi zils nosalis!

Lūks (zobus klabinādams). No—sa—lu gan. Ji—ptīgi nosalu! (Sīdās.) U... u... ū... Kāda silta uguntiņa... Brrr!

Vindols. Nu — kā pagasta mājā?

Lūks. Kādos astoņos atgriezās mobilizācijas šķūtis ar visiem puišiem...

Valdis. Kāpēc tā?

Lūks. Atdzīti atpakaļ.

Osis. Es jau domāju, ka tā būs. Vācieši

nav mulķi, ka laidīs vest saviem ienaidniekiem papildspēkus.

Valdis. Ko viņi tagad domā darīt?

Lūks. Skrīveris zvanīja uz Liepāju. Sācīts, lai slepeni nākot pa Bārtas mežiem, mazākos pulciņos.

Vindols. Nav slikts padoms.

Lūks. Un tad puīši nosprieda tā darīt. Viena daļa jau tūlīņ devās ceļā. Citi pārgāja mājās un solījās no rīta agri.

Alfrēds. Valdi, mums arī vajadzēs laisties uz Liepāju...

Valdis. Laikam gan.

Lūks. Skrīveris tāpat domā.

(Brīdi klusums.)

Lūks. Ak tā. Gandrīz piemirsu.

Vindols. Ko?

Lūks. Vakar kulba landvērīstu iebraukuši Gramzdas pagasta namā. Apcietinājuši skrīveri un izpildu komitejas priekšsēdētāju. Abus izveduši turpat priedienā un — nošāvuši...

Osis. Slepavas!

8. skats.

Valdis. Vindols. Osis. Lūks. Briedis. Jaunzems.

(No eglaines izlien Briedis un Jaunzems.)

Briedis. Esat gan vēl visi dzīvi.

Valdis (priecīgs). Draugi! (Spiež atnācējiem roku.)
Man trūkst vārdu...

Osis. Bet klausāties, kā jūs tikāt laukā?

Briedis. Osi, tas bija numurs!

Jaunzems. Nedomā, ka barons mūs tāpat izlaida kā tevi —

Valdis. Tad — izbēgāt?

Briedis. Izbēgām.

Vindols. Malači! Tas ir ko vērts!

(Vispārēja omulība.)

Briedis. Nogaidījām brīdi, kad vagars viens pats, paspaidījām tam drusku rīkli, iedevām pāris dunkas tukšumos, — un aizlaidām, ka ne gailis neiedziedājās!

Valdis. Vai pakaļ nedzinās?

Jaunzems. Nemanījām. Laidām lielus likumus, pa dažādiem ceļiem. Pa pēdām viņi nevar atrast.

Valdis. Tad ir labi.

Osis. Un kā ar — kā ar — Velēnu?

Briedis. To, diemžēl, nevarējām paņemt līdzī. Vagars sāka celties augšā, un kāda sieviete stipri kļiedza pils dārza galā. Baidījāmies, ka neizskrej barons...

Valdis. Tu teici — kāda sieviete?

Jaunzems. Jā. Neredzējām. Ari pēc balss nevarējām pazīt.

Valdis. Vai Vilmu neredzējāt?

Briedis. Vai tad viņa arī tur?

Valdis (nemiēriģs). Ka tik tā nav bijusi Vilma...

Osis. Nedomāju. — Un Rudzi redzējāt?

Jaunzems. Tas ērms arī nebija. Citādi diez vai mukšana būtu izdevusies.

Osis. Dēls, viņi abi pārgājuši mājās. Tā būs. Ja Rudzis būtu muižā, tad viņam vajadzēja stāvēt pie durvīm kā visu dienu.

Alfrēds (domīģs). Ak tad mans tēvs tur viens pats palika?

Briedis. Jā, Alfrēd. Gribējām izraut no tās elles, bet — pats sapratīsi, ka citādi nevarējām rīkoties. Tad būtu visi iekrituši. Un tad...

Jaunzems (glāsta Alfrēda plecus). Alfrēd...

Alfrēds (klusī). Labais tēvs...

(Brīdi visi klusu sēd.)

9. skats.

Valdis. Vindols. Osis. Alfrēds. Lūks. Briedis. Jaunzems. Puiši.

(Uzskrej abi puiši, kas stāvējuši postenī.)

1. puišis. Draugi, mēs esam pazuduši!

Valdis. Kas ir?

2. puišis. Bēgt!... Barons!

Valdis. Ko?!

Briedis. Barons?

Jaunzems. Pa mūsu pēdām viņš nevarēja!

Vindols. Vai tālu? Viens?

1. puišis. Nē, vairāki. Nevar zināt, cik. Redzējām, ka slēpdamies virzījās uz šo pusi...

2. puišis. Un tad mēs skrējām šurp... Viņi mūs nepamanīja.

1. puišis. Bēgsim, kamēr vēl laiks!

Valdis. Jā, jābēg...

Briedis. Vai nav kāda lieka šautene?

Vindols. Pāris ir. Bet nav nekādas labās...
(Dod Briedim un Jaunzemam šautenes.) Šo Valdis vakar vakarā atņēma landvērīstam. Te būs patronas...
(Iedod patronas un apvelk kažoku.)

Briedis. Ar to varēs smalki ribās ievandīt!

Osis. Nekavējaties!

Valdis. Tēvs, tev jānāk līdzī...

Osis. Nē, nē... Es nevaru tik ātri...
Ejat, ejat! Es palikšu tepat...

Vindols. Tā nevar... Tevi pirmo nošaus!

(Visi uztraukti. Skraida šurp un turp. Daži iet prom.)

Valdis. Neizklīst! Iesim reizē... Zināmā kārtībā. Slēpties aiz kokiem. No viena aiz otra...
Ja sāk šaut, nebēgt — atklāt uguni!

Briedis. Tā gan. Citādi viņi mūs pa vienam nolasīs...

Vindols. Turaties man pakā! Es zinu labāk iziet... (Visi aiziet.)

10. skats.

Valdis. Osis.

Valdis. Tēvs, nāc, es tevi nesīšu!
Osis. Ej, ej — viens! Es tepat... biezoknī.
Likšos, ka esmu iznācis slotām zarus...
Valdis. Nakts laikā!
Osis. Ej, dēls... (Bida viņu prom.) Ej vien...
(Glāsta Valdi.) Ej, ej...
Valdis (sāpīgi). Tēvs!... (Pazūd.)
Osis. Ej... ej...

11. skats.

Osis viens.

Osis (brīdi staigā neziņā ap ugunsкуру. Tad to rūpīgi izdzēš.) Kaut vēl izdotos... Kaut izdotos...
(Ieiet biezoknī.)

(Brīdi skatuve tukša.)

12. skats.

(No eglītēm izlien Makss fon Stromburgs, vagars, leitnants un Rudzis. Visiem šautenes šāvienam. Baronam kaklā uzkārtā medību taure.)

Makss fon Stromburgs (spārda uguns-kura vietu). To bandīt' te tikko bijš! Ogl' vēl sarkan' ir.

Vagars. Būs pamanījuši.

Makss fon Stromburgs. Štrunt! Viņ' nekur nevar izmukt. To tik būs vien' jauk' jakt'! — Uz šo viet' paliek Rudz'. Noslēp' iekš egl' un gaid', kad es pūt' uz šo taur'. Tad ej uz priekš' un šaut nost, ja kād' trāp'. Tu saprot', ko tev teic?

Rudzis (drebulīgā balsi). Jā, barona kungs. Šaut nost...

Makss fon Stromburgs. Mēs' ies' tālāk'. (Visi trīs aiziet.)

Rudzis (nervozē). Reiz taisās itkā skriet prom, bet satriekts atgriežas).

13. skats.

Rudzis. Osis.

Osis (klusī izlien no eglītēm un nāk uz Rudža pusi).

Rudzis (sākumā neredz. Kad ierauga, milzīgi nobīstas. Bise rokās stipri dreb. Tomēr kaut kā dabū pie vaiga). Stāv!

Osis. Rudzi! Traks esi?!

Rudzis (nolaiž bisi). Tu? Vai tik tu esi Osis?

Osis. Nepazīsti vairs? — Saki, ko tu te meklē?

Rudzis. Draugs, pestī mani laukā! Es esmu tik dziļi iekritis, ka pats vairs nevaru...

Osis. Plēguri! Tu līdzī baronam apšaut kalpus, tos pašus, ar kuņiem kopā strādā, kopā dzīvo...

Rudzis. Draugs, es to nedarīšu! Nedarīšu! Nē, nē, nē!

(Atskan taures pūtiens.)

Osis. Ko tas nozīmē?

Rudzis. Sākas... Uzbrukums sākas... Ko es lai daru?

Osis. Šauj uz baronu! Uz vāgaru, landvēristiem, — vienalga, kas gadās pa šāvienam!

(Pirmās salves. Tām seko citas kā atbildes. Šāvieni drīz vien attālinās un paliek reti. Tad aplūst pavisam.)

Rudzis. Šauj... Viņi šauj jau! (Bridi uztraukts skraida apkārt. Tad pazūd eglītēs.)

Osis (izstiepi abas rokas uz to pusi, kur šauj). Dēli, kaut jūs tiktu cauri sveikā! (Apgriežas. Iet prom. Kāja aizķeras aiz zara. Pakrīt. Klusi vaimanā.)

14. skats.

Osis. Valdīs.

Valdīs (uzskrej). Tēvs, tēvs! Kur tu esi?!

Osis. Valdi, kāpēc tu atgriezies?!

Valdis. Bez tevis nevaru... Tev jānāk līdzi! (Ceļ tēvu augšā.) Tu nedrīksti te palikt...

Osis. Ej prom... Ej, ej! (Ierauga mežā baronu.) Dēls, barons slapstīdamies nāk!

Valdis (tver šauteni šāvienam). Kur ir... Kur tu esi, latvju asins zīdējs?!

Osis. Valdi — —

(Norīb šāviens, Valdis klusi iekliedzas un saļimst.)

Osis. Valdi! (Pieiet Valdim un pārkrīt tā kājām. Raud.)

15. skats.

Osis, Valdis, Makss fon Stromburgs, Rudzis.

Makss fon Stromburgs (uzskrej necilvēcīgi smiedamies). Ha, ha, ha!

Rudzis (izlec no eglītēm). Ne soli tālāk!

Makss fon Stromburgs. Zum Teufel!

Rudzis (notēmējis izšauj uz baronu).

Valdis (pietrūkstas sēdus). Kas te — — (Redz visu. Klusi.) Rudzis...

Makss fon Stromburgs. Au! (Šautene izslid no rokām. Sagrīlojas, bet tūlīt saslejas un izrauj revolveri. Ceļ šaušānai.) Es tevi — — (Rokai aprūkst spēka un ierocis izkrīt. Iet dažus soļus un aizkrīt aiz eglītēm.)

Valdis (atsligst tēva rokās). Rudzis — —

Rudzis (tuvojas Valdim). Dēls...

Valdis (ceļas stāvus. Tēvs palīdz). Aā... Kā sāp, kā sāp! Nē, es gribu dzīvot!... Dzīvot! (Saļimst uz tēva pleca.) Tēvs...

Osis. Dēls, kā lai tev palīdzu!?

Valdis (izslejas taisni; rāda roku pār eglītēm, kur barons aizkrita). Sākas jauna dzīve... pilna saules un brīves... Tik tev — — (Rokas uzliek savai sirdij.) — — tik tev... mana — sirds — to neredzēt! (Mirst tēva rokās.)

Rudzis (saprot, ka Valdis mirst. Izmisis). Dēls, piedod man... Piedod! Vēl šo vienīgo vārdu...

(Dziļā traģismā.) Valdi — — (Salūzt sevi. Kā smagas
nastas spiests salīkst pār bisi. Pēc brīža paceļ galvu. Drūmi.)
Kur lai es palieku?! (Raustās smagās elsās.)

Priekškars lēni aizsedz skatuvi.